

บันทึกเวทีรายงานผลการดำเนินงานต่อคณะกรรมการกำกับทิศทาง
โครงการพัฒนาองค์กรระดับจังหวัดสร้างพลเมืองเพื่อประเทศไทยที่น่าอยู่

วันที่ 2 กรกฎาคม 2558 เวลา 09.00 – 15.30 น.

ณ ห้องวิคทอรี โรงแรมวิค ทรี กรุงเทพฯ

เปิดการประชุม และชี้แจงวัตถุประสงค์การประชุม

ศ.นพ.วิจารณ์ พานิช

มูลนิธิสยามกัมมาจล มีเป้าหมายเพื่อการพัฒนาเยาวชนในประเทศไทย หัวใจคือทำงานเพื่อนำไปสู่คุณภาพเยาวชนที่ดีขึ้น กรรมการมูลนิธิ มีแนวทางมอบให้ว่า ในการทำงานจะไม่เน้นเงิน และไม่ได้เป็นการทำเพื่อประชาสัมพันธ์ธนาคาร แต่เน้นให้เกิดประโยชน์กับประเทศไทย โดยมูลนิธิ ไม่ได้นำเงินเป็นตัวตั้ง ไม่ได้มุ่งทำงานเอง แต่มุ่งทำงานร่วมกับภาคี ทั้งภาคีที่ต้องการการสนับสนุนและภาคีที่เป็นผู้สนับสนุน แต่สิ่งที่เห็นคือคุณค่าของมูลนิธิ ไม่ใช่เงิน แต่เป็นการจัดให้มีการจัดการที่ดี สมัยก่อนสิ่งที่เห็นคือรู้จักกับเอกชนต่างคนต่างทำงาน เอ็นจีโอทำงานด้วยใจ แต่การจัดการไม่ค่อยเข้มแข็ง ดังนั้นมูลนิธิ จึงเข้าไปหนุนทำงานเป็นเพื่อนกับคนที่ทำงานพัฒนาเยาวชน โดยใส่วิธีการ การจัดการ เพื่อให้เกิดความยั่งยืนต่อเนื่อง เป็นตัวของตัวเอง และเน้นท้องถิ่น ซึ่งแนวโน้ม 20 – 30 ปี เยาวชนจะอยู่ในฐานะลำบาก เป็นผู้ถูกกระทำ จึงหวังว่าเยาวชนจะมีชีวิตที่ดีในอนาคต ซึ่งเยาวชนจำนวนหนึ่งมีการเปลี่ยนแปลงในชีวิต จึงน่าจะช่วยให้ลูกหลานเหล่านั้นไม่ตกไปในทางที่ติดลบได้ ทั้งนี้ หลักวิชาว่าด้วยการเรียนรู้ที่ง่ายนิดเดียว คือ ให้หัวใจของกลุ่มเยาวชนลุกขึ้นมาทำอะไรบางอย่างที่เป็นประโยชน์ แต่สังคมไม่ค่อยเปิดโอกาสให้เขา แต่เชื่อว่าพวกเราทุกคนน่าจะอยู่ร่วมในอุดมการณ์เดียวกัน

คุณหงษา สนิทสุวรรณ

ที่ปรึกษากิจการเพื่อสังคม ธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด (มหาชน)

เท่าที่ทำงานกับมูลนิธิ 7 – 8 ปี เห็นสิ่งที่ร่วมกันคิด แยกกันทำ มีเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงเป็นพื้นฐาน ส่วนที่พูดถึงเยาวชนรักท้องถิ่น Active Citizen นำไปสู่ตรงนั้น บทบาทของแต่ละโครงการแตกต่างกัน เยาวชนเศรษฐกิจพอเพียงคือเยาวชนจริงๆ เศรษฐกิจพอเพียง สถานศึกษาพอเพียง เยาวชนรักท้องถิ่น นักกักตอชุมชน มุ่งเน้นพัฒนาตรงนั้น ในส่วนโครงการนี้มุ่งเน้นองค์กรที่พัฒนาเยาวชน 4 จังหวัด ฝากมูลนิธิ ไว้ว่า ต้องทำแผนที่รวมพื้นที่ที่มูลนิธิสยามกัมมาจลเข้าไปเชื่อมร้อยภายใต้โครงการพัฒนาเยาวชน ซึ่งมูลนิธิสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์มีการทำโครงการเธอคือแรงบันดาลใจก้าวสู่ปีที่ 7 เริ่มจากสิ่งที่เด็กทำขึ้นมา และกล้าที่จะมานำเสนอ โดยนำเด็กเยาวชนใน 6 ภูมิภาคที่ได้รางวัลดีเด่น นำมาลงในแผนที่โครงการพัฒนาเยาวชนด้วย เพื่อเข้ามาเชื่อมร้อย มีบทเรียน

ในเชิงปฏิบัติจริง เยาวชนตัวจริงเสียงจริงที่สามารถนำมาเรียนรู้ร่วมกันได้

คุณพิชญา รัตนพล

รักษาการ ผู้จัดการมูลนิธิสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์

มูลนิธิสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ เป็นส่วนหนึ่งของสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ โดยมุ่งพัฒนา 4 มิติที่ยั่งยืน คือ สังคม สิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม ในมิติทางเศรษฐกิจนั้น รวมถึงเรื่องปากท้องของชาวบ้าน ซึ่งจะมีโครงการพัฒนาศักยภาพชุมชน ในมิติทางสังคม จะให้ความสำคัญกับเรื่องเด็กและเยาวชน ซึ่งจะมีโครงการต่างๆ เช่น โครงการเรือคือแรงบันดาลใจ มีการให้ทุนการศึกษาเด็กยากจนที่หลุดล้ำๆ ถวายฎีกา ในมิติสิ่งแวดล้อม จะมีการทำเรื่องปะการังเทียม ซึ่งทำร่วมกับกรมประมงมานาน อีกมิติหนึ่งคือ วัฒนธรรม ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้ประเทศชาติคงอยู่ จึงมีการทำเรื่องโซน เรือรกรากเรา ที่เป็นรากเหง้าของชาติ โดยค้นหาศิลปวัฒนธรรมประจำท้องถิ่นนั้นๆ สิ่งเหล่านี้เป็นงานในภาพรวมของมูลนิธิสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์

นำเสนอเป้าหมายและการออกแบบการดำเนิน โครงการพัฒนาองค์กรระดับจังหวัดสร้างพลเมืองเพื่อประเทศไทยที่น่าอยู่

โดย คุณอุบลวรรณ เสือเดช

หัวหน้าโครงการฯ

มูลนิธิสยามกัมมาจล

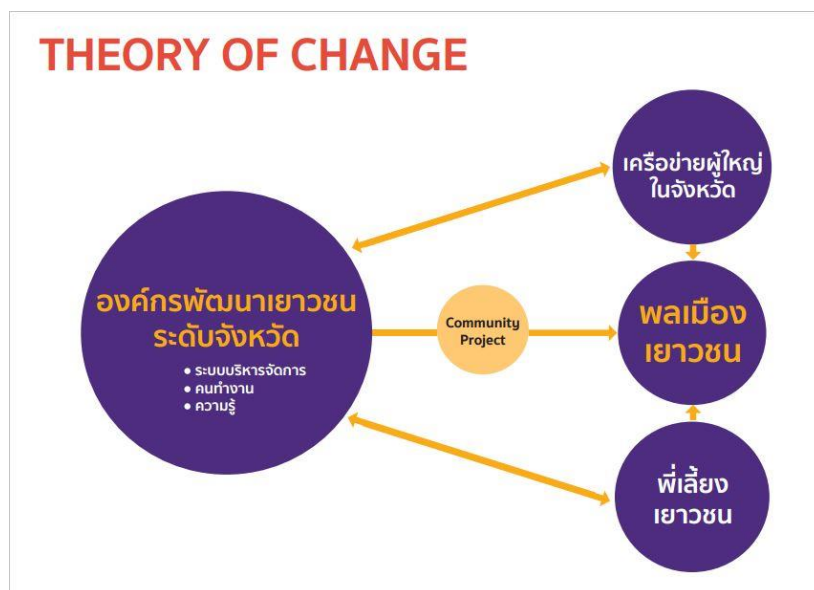
โครงการพัฒนาองค์กรระดับจังหวัดสร้างพลเมืองเพื่อประเทศไทยที่น่าอยู่ เกิดขึ้นด้วย**ความเชื่อ**ในเรื่อง

1. **จิตสำนึกพลเมือง** สร้างได้จากการที่เด็กได้เรียนรู้ผ่านการลงมือทำจริง จึงเปิดพื้นที่และเปิดโอกาสให้เด็กเรียนรู้จากเรื่องจริง ชีวิตจริง
2. **โจทย์ชุมชน** โจทย์ของบ้านเกิดเป็นเครื่องมือที่จะทำให้เด็กเข้าใจบริบทสถานการณ์บ้านของตนเอง สามารถเชื่อมโยงได้ว่า ตนเองเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน แล้วความรู้สึกรักบ้านเกิด อยากทำอะไรเพื่อบ้านเกิดของตนเองก็จะตามมา เพราะฉะนั้นโครงการนี้จึงเน้นที่โจทย์ชุมชนของเด็กเอง
3. **โครงการเพื่อชุมชน (Community Project)** เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ทำให้เด็กรู้จักตนเอง รู้จักชุมชน ได้พัฒนาทักษะ ลักษณะนิสัย และสร้างความรู้จากการปฏิบัติของ

ตนเอง

4. โค้ชหรือพี่เลี้ยง เป็นส่วนสำคัญที่จะช่วยเด็กในกระบวนการเรียนรู้ นั่น ซึ่งโค้ชต้องทำหน้าที่ยั่วให้คิด ยุให้ทำ และเปิดโอกาสให้เด็กได้พัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง
5. องค์กรในพื้นที่ระดับจังหวัด (Area Based) มีความเหมาะสมที่จะเป็นกลไกในการทำบทบาทโค้ชในการพัฒนาเยาวชน เพราะ
 - 1) องค์กรในระดับจังหวัดมีต้นทุนที่เข้าใจสถานการณ์ในชุมชน และสามารถเชื่อมร้อยมาสนับสนุนในการพัฒนาเยาวชนได้
 - 2) องค์กรในระดับจังหวัดไม่ได้เน้นหนึ่งใหม่ แต่เป็นองค์กรที่มีต้นทุนเครือข่ายองค์กรและพลเมืองผู้ใหญ่ที่พร้อมจะเชื่อมร้อยและหนุนเสริมเด็กได้
 - 3) องค์กรในระดับจังหวัดสามารถติดตามสนับสนุนเด็กได้อย่างต่อเนื่อง
6. องค์กรในระดับจังหวัดสามารถเป็นกลไกในการพัฒนาผู้ใหญ่รอบตัวเด็ก ไม่ว่าจะเป็นองค์กรด้านการศึกษา องค์กรภาครัฐ เอกชน หรือประชาสังคม ให้เปลี่ยนวิธีคิดวิธีการทำงานในการพัฒนาเยาวชนจากนำเป็นหนุนได้
7. กระบวนการพัฒนาเยาวชน เป็นการสร้างสำนึกร่วมของเครือข่ายพลเมืองกลุ่มต่าง ๆ ในจังหวัด ซึ่งขบวนการที่ทำนี้จะไปกระทบให้เกิดสำนึกร่วมในจังหวัดได้
8. ความสามารถในการบริหารจัดการองค์กร เป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้การบริหารจัดการโครงการพัฒนาเยาวชนได้อย่างมีประสิทธิภาพและต่อเนื่อง
9. ในขณะเดียวกันการทำโครงการยังเป็นการพัฒนาศักยภาพองค์กรด้วย

จากความเชื่อทั้ง 9 ข้อนี้ นำไปสู่**กรอบแนวคิด** ในการทำโครงการ ดังนี้

ปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดพลเมืองเยาวชน คือ องค์การพัฒนาเยาวชนระดับจังหวัดที่มีระบบบริหารจัดการที่ดี มีคนทำงานที่มีศักยภาพและมีความรู้ โดยมีปัจจัยสนับสนุน คือ เครือข่ายผู้ใหญ่ในจังหวัด พี่เลี้ยงเยาวชนที่อยู่กับเด็ก ในการช่วยกันสนับสนุนการพัฒนาพลเมืองเยาวชน โดยมี Community Project เป็นเครื่องมือ

ในการทำงานร่วมกันครั้งนี้ ตั้งใจที่จะทำงานร่วมกัน 3 ปี เนื่องจากการที่จะเกิดสิ่งที่คาดหวังได้นั้น ต้องใช้กระบวนการเรียนรู้และพัฒนาไปด้วยกัน จึงคิดว่า 3 ปี น่าจะเป็นระยะเวลาที่องค์กรได้พัฒนาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป้าหมายปลายทาง 3 ปี แบ่งเป็น 2 ระดับ คือ

1. เกิดองค์การพัฒนาพลเมืองระดับจังหวัด ที่มีระบบบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ มีโค้ชที่มีศักยภาพ และองค์กรที่เป็นกลไกเชื่อมร้อยระดับจังหวัดมาร่วมพัฒนาเยาวชนได้
2. เกิดพลเมืองเยาวชนกลุ่มต่างๆ ในแต่ละจังหวัดที่สามารถเข้าปัญหาหรือทุนศักยภาพของชุมชนได้ มีทักษะ และใช้ศักยภาพของตนเองร่วมกับผู้ใหญ่ในการลงมือคลี่คลายปัญหาในชุมชนได้

สาเหตุที่มุ่งเข้าไปที่พลเมืองเยาวชนเป็นระดับที่สอง เนื่องจากหากมุ่งไปทำงานพัฒนาเยาวชนโดยตรงจะจับต้องค่อนข้างยาก เพราะเยาวชนจะเติบโตไปเรื่อยๆ บางครั้งไม่อยู่ติดพื้นที่ แต่คนที่มีความเป็น Change Agent ที่ทำงานกับเด็กทุกวันและอยู่ในพื้นที่ เช่น ครูอาจารย์ พ่อแม่ ฯลฯ ซึ่งโครงการนี้เน้นที่เอ็นจีโอในจังหวัด หากเป้าหมายระดับที่หนึ่งแข็งแกร่ง ทั้งในการบริหารจัดการ กำลังคน องค์ความรู้ในการพัฒนาเยาวชน จะเป็น Change Agent ที่จะทำงานกับเด็กได้จำนวนมากในแต่ละปี โดยโครงการจะชี้วัดจากเยาวชนที่ลงไปทำงานด้วยว่า เขาจะเติบโตอย่างไร

ทั้งนี้ องค์การพัฒนาพลเมืองเยาวชนระดับจังหวัดที่คาดหวัง ควรพัฒนางาน 6 ด้าน เพื่อสร้างองค์กรที่เข้มแข็งในการทำงานในพื้นที่ได้อย่างต่อเนื่อง ดังนี้

1. **กำกับยุทธศาสตร์** ต้องมีเป้าหมายว่าองค์กรกำลังจะเดินไปทิศทางไหน อะไรคือจุดหมายความสำเร็จ แล้วมีการทบทวนการทำงานเป็นระยะว่า มาถึงจุดไหนแล้ว ซึ่งแต่ละองค์กรจะมีกลไกกรรมการที่เป็นผู้ใหญ่ในจังหวัดเข้ามามีส่วนร่วม จึงมีทั้งกลไกภายในองค์กรในการกำหนดเป้าหมาย ทบทวนการทำงานเป็นระยะ และเชื่อมองค์กรภาคีข้างนอกที่จะเข้ามาช่วยให้ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะในการทำงาน
2. **พัฒนาศักยภาพเยาวชน** เป็นเป้าหมายหลักขององค์กร
3. **ฐานข้อมูลและเครือข่าย** ทำเรื่องการติดตามการเรียนรู้และการเปลี่ยนแปลงของเด็กที่เข้าร่วมโครงการ มีการติดตามเยาวชนที่ผ่านกระบวนการไปแล้วว่า เขามีความต้องการอยากทำอะไรต่อ แล้วโครงการจะช่วยหนุนให้เขาไปต่อได้ไกลกว่าเดิมอย่างไรบ้าง เพราะฉะนั้น จะมีทั้งเด็กที่เราทำงานอยู่และเด็กที่อาจจะหมดโครงการไปแล้ว แต่ยังเป็นเครือข่ายที่หนุนเสริมกันต่อได้ นอกจากข้อมูลเด็กแล้ว ยังมีข้อมูลที่จะชี้คุณค่าของโครงการด้วย
4. **สื่อสารสังคม** เป็นการนำข้อมูลที่มีคุณค่าสื่อสารต่อสังคม

5. ระดมทุน เมื่อโครงการมีการสื่อสารคุณค่าออกมาแล้ว จะช่วยในการระดมทุนหรือสื่อสารกับแหล่งทุนได้ว่า โครงการได้ทำอะไร มีคุณค่าหรือความสำเร็จอะไรเกิดขึ้น
6. จัดการความรู้ ทั้งของโครงการและการทำงานของโค้ช รวมทั้งเด็ก ซึ่งข้อมูลนี้สามารถนำไปสื่อสารสังคมได้เช่นเดียวกัน

พลเมืองเยาวชนในโครงการ เมื่อเข้ามาในกระบวนการเรียนรู้แล้ว จะมีคุณลักษณะ ดังนี้

1. รู้จักชุมชนถิ่นเกิด รู้ว่าบ้านตนเองมีสถานการณ์หรือการเปลี่ยนแปลงอะไรเกิดขึ้น สามารถเชื่อมโยงไปสู่ระดับสังคมและโลกได้
2. มีสำนึกความเป็นพลเมือง
3. มีทักษะการคิดวิเคราะห์ คิดวิจารณ์
4. รู้จักตนเอง
5. พัฒนาลักษณะนิสัย เช่น ความรับผิดชอบ การตรงต่อเวลา ฯลฯ
6. ทักษะการบริหารจัดการ การทำงานเป็นทีม
7. ทักษะการสื่อสารและเท่าทันสื่อ

ตัวชี้วัดความสำเร็จของโครงการ 6 ด้าน จากการตกลงร่วมกันมูลนิธิสยามกัมมาจลและ 4 พื้นที่ประกอบด้วย

1. พลเมืองเยาวชน มีการเปลี่ยนแปลงอย่างไรบ้าง
2. ระบบบริหารจัดการ ศักยภาพเจ้าหน้าที่
3. กลไกการเชื่อมโยงเครือข่ายพัฒนาเยาวชนระดับจังหวัด
4. พี่เลี้ยงเยาวชนในพื้นที่
5. เกิดเครือข่ายเยาวชน
6. ความรู้เรื่องการพัฒนาเยาวชนพลเมือง

รูปแบบการขับเคลื่อนงาน

เพื่อไปสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้ รูปแบบการขับเคลื่อนงานจึงเป็นการหนุนเสริมกันเป็นชั้นๆ เพื่อให้เกิดพลเมืองเยาวชน โดยเกิดจากองค์กรที่มีระบบบริหารจัดการที่เข้มแข็ง มีพี่เลี้ยงที่เป็นโค้ชที่จะทำหน้าที่พัฒนาพลเมืองเยาวชน ภายใต้การทำงานขององค์กรจะมีทีมมูลนิธิสยามกัมมาจลทำหน้าที่ช่วยหนุนให้ทำ จัดการความรู้ สื่อสารสังคม และพัฒนาศักยภาพ นอกจากนี้ ภายใต้การทำงานของมูลนิธิสยามกัมมาจลกับภาคีที่ช่วยคิดช่วยทำ จะมีกรรมการกำกับทิศทางช่วยให้ข้อเสนอแนะการพัฒนางานของมูลนิธิสยามกัมมาจลและภาคี 4 องค์กรด้วย ซึ่งเป็นที่มาของการจัดเวทีในครั้งนี้

นำเสนอผลการดำเนินงานพัฒนาพลเมืองเยาวชนระดับพื้นที่ และแผนการดำเนินงานปีที่ 2

โครงการพลังเด็กและเยาวชนเพื่อการเรียนรู้ภูมิสังคมภาคตะวันตก

โดย ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จ.สมุทรสงคราม

คุณชัชวาลย์ มณีศรีขำ

เริ่มจากตนเองกลับไปอยู่บ้าน ทำงานกับ สกว.เพื่อบ้านตนเอง ตั้งแต่ปี 2543 โดยทำงานกับ 7 – 8 จังหวัดในภาคตะวันตก เป็นการทำงานวิจัยที่ผู้ใหญ่ลุกขึ้นมาแก้ปัญหาตนเอง เช่น การศึกษาเด็ก เยาวชนที่ไปเชื่อมโยงกับงานผู้ใหญ่ เน้นที่จังหวัดสมุทรสงคราม เป็นโครงการที่ชาวบ้านลุกขึ้นมาทำ ซึ่งภายหลังพบว่า ชาวบ้านจัดการได้บางส่วน แต่มีปัญหาเด็กในเยาวชนที่รุนแรงขึ้น จึงเชื่อมโยงให้มาทำ เรื่องการศึกษาในระยะ 5 ปีหลัง

ในจังหวัดสมุทรสงครามมีการบูรณาการทั้งในเรื่องงานการศึกษาและงานชุมชนค่อนข้างมาก เกิด แกนนำในพื้นที่ มีการทำงานต่อเนื่อง โอกาสที่เข้ามาคือ มูลนิธิ มาชวนให้ทำงาน Active Citizen จึงอาสาทำเรื่องนี้เพิ่ม เนื่องจากเห็นสถานการณ์ในพื้นที่เรื่องเด็กเยาวชนในจังหวัดสมุทรสงคราม ซึ่งเป็น จังหวัดเล็กๆ มี 3 อำเภอ แต่ติดอันดับต้นๆ ปัญหาเด็กเยาวชน โดยเฉพาะปัญหาเรื่องการท้องก่อนวัย อันควร เด็กแว้น ครอบครัวยากแค้น ยาเสพติด ฯลฯ ขณะที่ผู้ใหญ่พยายามสร้างให้จังหวัดน่าอยู่ เป็น จังหวัดที่มีสิ่งแวดล้อมที่ดี แต่ขณะเดียวกันปัญหาเยาวชนลุกลามไปเรื่อยๆ และเนื่องจากจังหวัดมีเสน่ห์ และเอกลักษณ์เรื่องสิ่งแวดล้อมที่ดี มีแม่น้ำแม่กลอง แม่น้ำเพชรบุรี เป็นเส้นโยงใยระหว่างความสัมพันธ์ ในพื้นที่ เพราะฉะนั้นภายใต้โครงการฯ นี้ ทางศูนย์ฯ จึงเลือกเชื่อมโยงจังหวัดข้างเคียงเพิ่มอีก 3 จังหวัด คือ กาญจนบุรี ราชบุรี เพชรบุรี โดยมองเรื่องระบบนิเวศเป็นตัวเชื่อม ให้เด็กในพื้นที่เห็นคุณค่าของ ระบบนิเวศควบคู่กับการพัฒนา

ทั้งนี้ มีความเชื่อว่าเด็กเยาวชนสามารถพัฒนาได้ เด็กและเยาวชนไม่ใช่ต้นเหตุของปัญหา ที่จริง ปัญหาเชื่อมโยงมาจากสภาพสังคมที่เปลี่ยนไปและการเปลี่ยนของสังคมที่รุกเข้ามาในพื้นที่ นอกจากนี้จากการทำงานมา 10 ปี จึงเชื่อมั่นเครื่องมืองานวิจัยเพื่อท้องถิ่นในการพัฒนาชาวบ้านให้เก่ง ขึ้น แก้ปัญหาของตนเองได้ คิดว่าเครื่องมือนี้สามารถพัฒนาเด็กได้ และในการทำวิจัย 5 ปีหลัง พบว่า เด็กที่ผ่านงานวิจัย เป็นเด็กที่คิดเป็น แก้ปัญหาเองได้ สามารถจัดการตนเองได้จากงานวิจัยชุดเด็ก เยาวชนเพื่อการเรียนรู้

เมื่อเริ่มงาน Active Citizen กับมูลนิธิสยามกัมมาจล ภายใต้ 4 จังหวัดนี้ ทำให้พบข้อค้นพบ มากมายว่า ช่วงเวลา 1 ปี สามารถทำให้เด็กเปลี่ยนแปลงตนเองจากการผ่านกระบวนการแบบนี้ คิดว่า ความรู้เหล่านี้จะติดตัวในการทำงานเรื่องอื่นๆ ต่อไปด้วย

สภาพปัญหาเด็กเยาวชนในพื้นที่ พบว่า มีพฤติกรรมที่แสดงออก เช่น ยาเสพติด แข่งรถ ติดเกม ก้าวร้าว ติดเพื่อน รักสบาย ตื่นสาย ฯลฯ ซึ่งเหตุปัจจัยที่นำไปสู่ปัญหาเหล่านี้ คือ ปัญหาครอบครัว เด็ก

ไม่มีเป้าหมายในชีวิต ไม่รู้สึกว่าคุณค่าของตัวเองมีคุณค่า ในขณะเดียวกันเด็กขาดทักษะการจัดการอารมณ์ ไม่สามารถควบคุมอารมณ์ตนเองได้ เชื่อมโยงไปถึงเด็กขาดความเท่าทันในเรื่องสื่อ

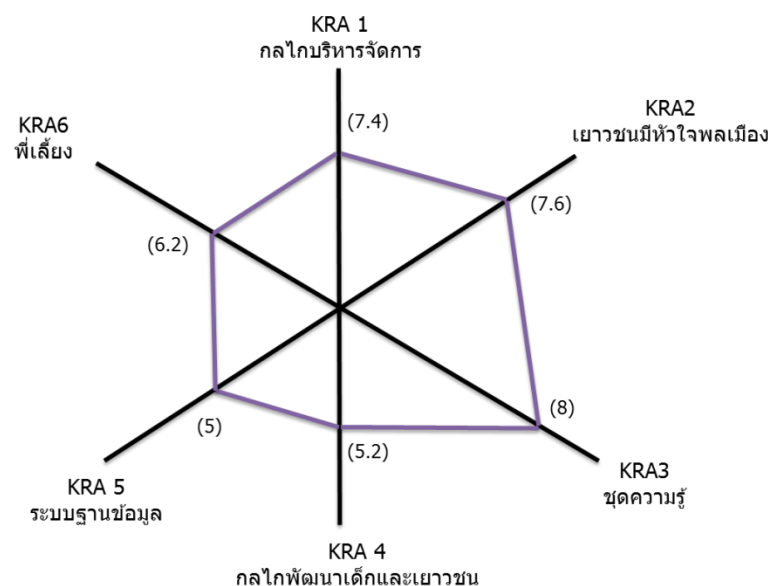
ดังนั้น จึงนำมาสู่การออกแบบการทำงาน ซึ่งเชื่อว่าเด็กที่มีสำนึกรักท้องถิ่น จะเป็นคนที่มีสำนึกดี เพราะฉะนั้นทำอะไรให้เขาเห็นคุณค่าของตัวเอง รักบ้านเกิด มีความรับผิดชอบ เห็นปัญหาการเปลี่ยนแปลงในชุมชนตนเอง และเชื่อมโยงตนเองกับชุมชน สิ่งที่ทำหาคือ ทำอย่างไรเด็กจะวิเคราะห์ แยกแยะปัญหาได้ ดังนั้นจึงจินตนาศักยภาพเยาวชนมาแก้ปัญหาในพื้นที่ และมีโจทย์ต่อว่า กระบวนการเหล่านี้จะกลับไปเป็นภูมิคุ้มกันให้เด็กและเยาวชนอย่างไร

ด้วยเหตุนี้ การออกแบบโครงการจึงให้ความสำคัญกับการเรียนรู้เรื่องราวในท้องถิ่น ซึ่งเคยทดลองให้เด็กชิมน้ำในแม่น้ำ แต่เด็กไม่กล้าชิมและบอกว่าน้ำไม่สะอาด ซึ่งเด็กยังไม่สามารถเชื่อมโยงได้ว่า น้ำประปาที่ใช้ทุกวันนั้นมาจากที่ไหน จึงทำให้เด็กคิดว่า เรื่องราวในท้องถิ่นเป็นสิ่งสำคัญที่เด็กต้องเรียนรู้ ทำอย่างไรให้เด็กมีจิตสำนึกสาธารณะ ลูกขึ้นมาทำอะไรได้ด้วยตนเอง รับมือกับการเปลี่ยนแปลงได้

เพราะฉะนั้น เป้าหมายโครงการจึงมองว่า เราต้องสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้เด็กเรียนรู้เรื่องราวในท้องถิ่น สามารถเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง เป็นเจเนอเรชั่นต่อไปที่จะเข้ามาทดแทน โดยตั้งใจพัฒนาน้องในทีมที่เป็นเด็กในภูมิภาคตะวันตก และได้วางแผนเรื่องนี้ให้เด็กรุ่นหลังได้เรียนรู้ต่อ

สิ่งที่คิดต่อไป คือ กลไกในจังหวัดหรือภูมิภาค ต้องการให้มีคนลูกขึ้นมาทำเรื่องเด็กเยาวชนอย่างเป็นระบบ ไม่ใช่รอกระทรวง พม. หรือท้องถิ่นลูกขึ้นมา แต่ต้องมีตัวกระตุ้นการเรียนรู้ให้เขามีเครื่องมือหรือวิธีการในการทำงานต่อไป

ผลลัพธ์และความสำเร็จของโครงการปีที่ 1

สิ่งที่เกิดขึ้นจากดำเนินงานในระยะ 1 ปีที่ผ่านมา คือ

1. **การพัฒนาพลเมืองเยาวชน** เด็กจำนวน 100 กว่าคนที่เข้าร่วมโครงการคัดกรองเหลือ 21 โครงการ เกิดการเปลี่ยนแปลงที่เยาวชน
2. **กลไกการบริหารจัดการ** โหนดวิจัยท้องถิ่นมีการกิจค่อนข้างมาก ใช้กระบวนการจัดการสูง ทำอย่างไรให้ทีมงานทำงานได้แบบ one stop service สามารถทำงานติดตามโครงการ เนื้อหา บริหารจัดการ ได้ทุกเรื่อง ซึ่งจากกระบวนการฝึกทำให้น้องๆ ทำงานได้ทั้งกระบวนการตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ ปลายน้ำ เป็นสิ่งที่น้องได้จากการมาร่วมกระบวนการเรียนรู้
3. **ชุดความรู้** มีการออกแบบกระบวนการ โดยกำหนดเงื่อนไขให้เด็กต้องผ่านกิจกรรม ตั้งแต่ขั้นหนึ่งถึงขั้นห้า เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง

สิ่งที่สนใจสำคัญและจะทำต่อไป คือ **การสร้างกลไก** ทำอย่างไรให้เกิดกลไกในพื้นที่ให้ได้ โดยเฉพาะกลไกพัฒนาเด็กเยาวชน เป็นเรื่องที่ยากทำมากที่สุด ทำอย่างไรให้ อบต.และภาคีเครือข่ายในพื้นที่เห็นความสำคัญเรื่องเด็กเยาวชน และช่วยหนุนเสริม เช่น หลังจากนี้ 3 ปี อาจเกิดกองทุนพัฒนาเด็กในจังหวัด มีองค์กรในจังหวัดขับเคลื่อนต่อ **งานฐานข้อมูล** ต้องรู้ว่าใครทำอะไรที่ไหน เพื่อเข้าไปทำงานต่อ **กลไกพี่เลี้ยง** พยายามเชื่อมโยงงานวิจัยท้องถิ่นกับงานพลเมืองเยาวชนให้ไปด้วยกัน ทำอย่างไรจะสร้างคนเหล่านี้ได้ เช่น อาจารย์มหาวิทยาลัย แกนนำชุมชน หมออนามัย ครูในวิทยาลัย ครูโรงเรียนมัธยมศึกษาและประถมศึกษาที่ใกล้ชิดเด็ก โดยเราไปโค้ชคนเหล่านี้ให้มาเป็นพี่เลี้ยง แล้วขยับตนเองมาช่วยหนุนงานในพื้นที่ นอกจากนี้จากที่ผ่านมา 1 ปี เห็นศักยภาพเด็กที่ทำงานที่สามารถดำเนินงานแทนตนเองได้ สามารถจัดการงานได้ เติบโตเป็นพี่เลี้ยง ซึ่งผลลัพธ์การเติบโตนี้เกิดขึ้นที่เยาวชนด้วย

คุณคำรณ นิ่มอนงค์

เนื่องจากแต่ละทีมมีความหลากหลาย จึงพยายามจัดกลุ่มเด็ก เช่น เด็กมหาวิทยาลัย เด็กมัธยมศึกษา เด็กที่มีความหลากหลายที่มาจากหลายสถาบันหรือหลายคนไม่ได้เรียนแล้ว ซึ่งในที่นี่จะหยิบยกตัวอย่างโครงการเยาวชนขึ้นมา 3 กรณี เพื่อให้เห็นความหลากหลาย ดังนี้

ทีมห้วยสาสน : การจัดการระบบน้ำเสีย เป็นน้องๆ จากมหาวิทยาลัยศิลปากร จ.เพชรบุรี ที่เรียนสาขาการจัดการชุมชน แต่เป็นเด็กหลังห้องที่ไม่ค่อยได้ลงชุมชน โดยเฉพาะชุมชนข้างมหาวิทยาลัย ไม่สนใจคนอื่น จะอยู่กับตนเองมากกว่า จากการมาร่วมโครงการฯ ขั้นตอนแรกคือ น้องต้องลงไปเรียนรู้ชุมชน ซึ่งหลังจากลงชุมชนแล้ว น้องได้ข้อมูลจากชุมชนว่า การที่ชุมชนขาดน้ำนั้น เนื่องจากมหาวิทยาลัยดูดน้ำจากชุมชนไปใช้หมด น้องจึงกลับมารวมกลุ่มเพื่อนและต้องการทำเพื่อชุมชนรอบมหาวิทยาลัย คิดอยากแก้การจัดการน้ำระดับชุมชน แต่เมื่อลงไปพูดคุยในชุมชนพบว่า มีความขัดแย้งมาก เพราะมีทั้งหอพัก มหาวิทยาลัย น้องจึงลองมาเริ่มทำสิ่งที่ทำได้ก่อน โดยเริ่มทำเรื่องการจัดการน้ำในมหาวิทยาลัยก่อน มีการพูดคุยกับเพื่อน อาจารย์ เจ้าหน้าที่ในมหาวิทยาลัยในเรื่องการใช้น้ำ เมื่อน้อง

ผ่านกระบวนการของโครงการฯ ตั้งแต่นับหนึ่งถึงนับห้า สิ่งที่เกิดขึ้นคือ จากเดิมที่น้องไม่เคยสนใจสิ่งรอบข้างเลย แต่น้องมารู้สึกว่า เราอยู่เฉยๆ ไม่ได้ เพราะเราอยู่ร่วมกับชุมชน และรู้สึกว่าชุมชนกับมหาวิทยาลัยเป็นสิ่งที่เชื่อมโยงกัน ต้องทำอะไรร่วมกัน รู้สึกรักชุมชนมากขึ้น ส่วนตัวของน้องเอง น้องสะท้อนว่าตนเองกล้าพูดแสดงความคิดเห็นมากขึ้น รับฟังเพื่อนมากขึ้น พูดคุยกันมากขึ้น จากเดิมที่ต่างคนต่างอยู่ พอมีกระบวนการแบบนี้ จึงทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนกัน เกิดการทำงานร่วมกัน นอกจากนี้ทั้งอาจารย์และเจ้าหน้าที่ที่ใช้น้ำรู้สึกว่าจะต้องลุกมาทำอะไรมากขึ้น เพราะนักศึกษาลงมือทำแล้ว จึงอยู่เฉยๆ ไม่ได้ ดังนั้นโครงการฯ นี้ นอกจากทำให้น้องเกิดการเปลี่ยนแปลงแล้ว คนในมหาวิทยาลัย และชุมชนโดยรอบยังเกิดการเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย

ทีมปลูกพลัคนรักนาเกลือ : นาเกลือ เป็นเด็กมัธยมจากโรงเรียนใน จ.สมุทรสงคราม หัวหน้าโครงการ คือ จิมมี่ ซึ่งเป็นลูกคนทำนาเกลือ แต่ไม่ได้ชื่นชอบอาชีพนี้สัก ด้วยความที่โครงการมีแนวทางให้เรียนรู้ผ่านโครงการท้องถิ่น จิมมี่จึงคิดทำเรื่องนาเกลือ และด้วยบุคลิกของจิมมี่ที่มีลักษณะเป็นผู้นำ เชื้อมั่นในตนเองสูง ไม่ให้ความสำคัญกับทีม คิดที่จะทำกิจกรรมเรียนรู้นาเกลือครั้งเดียวแล้วจบ แต่เมื่อผ่านกระบวนการแล้ว จิมมี่ได้เรียนรู้ว่า การทำกิจกรรมครั้งเดียวไม่สามารถเปลี่ยนแปลงโรงเรียนและเพื่อนได้ น้องเริ่มศึกษาข้อมูล เรียนรู้และเห็นวิถีคนทำอาชีพนาเกลือ รู้สึกเห็นอกเห็นใจคนทำอาชีพนาเกลือ พาเพื่อนในโรงเรียนไปลงพื้นที่ เป็นวิทยากรให้เพื่อนโรงเรียนอื่น (โรงเรียนไทยรัฐวิทยา) เมื่อได้เรียนรู้และซึมซับ ทำให้จิมมี่จากเดิมไม่ฟังใครก็ฟังเพื่อนมากขึ้น น้องในทีมที่เดิมรับคำสั่งอย่างเดียวก็ลุกมาแสดงความคิดเห็นมากขึ้น น้องคนอื่นที่บ้านไม่ได้ทำอาชีพนาเกลือ แต่สามารถเป็นตัวแทนของคนทำนาเกลือได้ ที่สำคัญน้องได้รับการสนับสนุนจากหลายพื้นที่และจากชุมชนภายนอกด้วย

ทีมเยาวชนปลายโพพาง : การจัดการสนามฟุตบอล เป็นเด็กในชุมชนปลายโพพาง น้องๆ อยากทำอะไรเพื่อบ้านเกิดของตนเองบ้าง โดยเฉพาะเรื่องสนามฟุตบอล ซึ่งเดิมสนามฟุตบอลถูกทิ้งร้าง น้องๆ จึงรวมกลุ่มดูแลปรับปรุงสนาม เดิมขอโครงการที่ทำครั้งเดียวจบ เช่น ขอสปอร์ตไลท์ติดสนาม หรือขอเติมน้ำมันรถตัดหญ้า เป็นต้น แต่เมื่อผ่านกระบวนการ น้องจึงเริ่มรู้ว่า หากทำเช่นนั้นจะไม่สำเร็จ ต้องหาภาคีร่วม จึงเริ่มเก็บข้อมูล พูดคุยกับคนในชุมชนมากขึ้น ดึงน้องๆ ในชุมชนมาเล่นกีฬาและฝึกกีฬาฟุตบอล นอกจากนี้ช่วยกันตัดหญ้า ดูแลสนาม ที่สำคัญสนามฟุตบอลกลายเป็นที่ที่ชุมชนมาทำกิจกรรมร่วมกันทุกเย็น โดยมี อปท.สนับสนุนงบประมาณในการดูแลสนาม และมีเด็กๆ เป็นคนดูแลสนาม

บทเรียนการดำเนินงาน ภายใต้ความสำเร็จ ได้พบกับดักในการทำงานด้วย ดังนี้

1. การทำงานกับอาจารย์มหาวิทยาลัย ครูในโรงเรียน และแกนนำชุมชน ซึ่งกำลังค้นวิธีการที่ลงตัวว่าต้องทำอะไร ที่พบคือช่วงแรก อาจารย์มหาวิทยาลัยรู้สึกว่าการนี้ค่อนข้างยุ่งยาก เช่น โครงการสร้างเงื่อนไขว่าทุกครั้งที่ได้กลับมาพี่เลี้ยงต้องมาด้วย เนื่องจากต้องการให้พี่เลี้ยงได้ฝึกไปด้วยกัน ซึ่งในกระบวนการจะบอกว่า แต่ละทีมพี่เลี้ยงต้องมีบทบาทอย่างไร เพราะฉะนั้นสิ่งที่พบคือ กระบวนการเหล่านี้จะช่วยปรับให้พี่

- เลี้ยงได้เรียนรู้ว่า เขาจะสามารถโค้ชและดูแลเด็กของตนเองได้อย่างไร
2. **กลไกภาคีจังหวัด** ปีหน้าจะต้องทำเรื่องนี้มากขึ้น โดยจะยกระดับการพัฒนาพี่เลี้ยงชุมชน
 3. **เด็กเยาวชน** จะเน้นย้ำเรื่องการปฏิบัติตามแผน หากจะมีการปรับต้องปรึกษาครูพี่เลี้ยง หรือแกนนำชุมชนที่เป็นพี่เลี้ยงแล้วทำงานด้วยกัน แต่ทีมไหนหรือทีมสำนักงานศูนย์ประสานงานที่เป็นพี่เลี้ยงอีกระดับหนึ่ง พบว่า ทักษะน้องๆ ยังทำให้เห็นเรื่อง Active Citizen น้อยเกินไป จึงพาน้องๆ ไปเรียนรู้จากสงขลาฟอรั่ม ทำให้ทีมกลับมาตั้งคำถามต่อคำว่า “สำนักพลเมือง” ได้ชัดเจนมากขึ้น
 4. **ปีที่ 2** มีการออกแบบแล้วว่า จะเน้นเรื่องพี่เลี้ยงชุมชน สร้างกลไกเชื่อมโยงภาคีจังหวัดให้มาร่วมงานมากขึ้น เน้นการทำให้เด็กเรียนรู้ท้องถิ่น เชื่อมโยงไปสู่เรื่องเด็กท้องถิ่นวัยอันควร ความปลอดภัยของเด็กเยาวชน เป็นต้น เป็นจุดเล็กๆ ให้เขาทำงานต่อไปได้
 5. ปีนี้จะเชื่อมต่อกับภาคีในจังหวัด เช่น โครงการอัมพวาชัยพัฒนานุรักษ์ โดยจะจัดงานเยาวชนร่วมกัน เนื่องในวันเยาวชนแห่งชาติ อาจมีนิทรรศการเรื่องนี้ในสมุทรสงครามต่อไป ให้เกิดกระแสเด็กเยาวชนในจังหวัด

คณะกรรมการกำกับทิศทางโครงการฯ ร่วมแลกเปลี่ยนและให้ข้อเสนอแนะ

คุณnghนาท สนธิสุวรรณ ให้ความเห็นและข้อเสนอแนะดังนี้

ในการทำงานสิ่งที่จะพิจารณา คือ พิจารณาว่าผู้ทำโครงการมีความศรัทธาหรือไม่ ซึ่งเห็นว่าโครงการมีการเริ่มต้นที่ความเชื่อ แล้วมีโอกาที่จะทำหรือไม่ มีปัจจัยสนับสนุนที่จะเอื้อต่อความสำเร็จหรือไม่ นำไปสู่สิ่งที่จะสนับสนุนอย่างเป็นรูปธรรม คือ 3P - Policy (เป้าหมายหรือนโยบายดำเนินงานเป็นอย่างไร) Process (กระบวนการทำงานเป็นอย่างไร) People (ผู้ที่เข้ามาทำโครงการนี้เป็นใครบ้าง) จากตรงนี้ ปัจจัยความสำเร็จที่ยึดตลอดมาคือ แนวทางตามพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในเรื่อง เข้าใจ เข้าถึง และพัฒนา ซึ่งเห็นว่าโครงการในกรอบใหญ่ก็ได้ยึดตามแนวทางนี้ เพราะทุกขั้นตอนคือกระบวนการทำงานที่เข้ามาอยู่ในกรอบนี้ทั้งสิ้น

คตินิยมที่พูดว่าถ้าเริ่มต้นดี น่าจะจบดีนั้น ในการทำงานปีที่ 1 เห็นว่าเริ่มต้นได้เกินความคาดหมาย เพียงอยากเติมว่า ในส่วนการประเมินผลความสำเร็จ จ.สมุทรสงคราม ได้พูดเรื่องปัญหาที่จะนำไปสู่การทำงานปีที่ 2 ได้ อยากให้ลงลึกในการทำตารางอิสรภาพบนปัญหาที่พบ และปีที่ 2 จะเน้นในเรื่องอะไรบ้าง เป็นตารางที่จะประเมินเติมเต็มศักยภาพที่เรายังขาดอยู่ เช่น หน่วยงานหรือภาคีขาดความรู้สึกร่วมในการเป็นเจ้าของโครงการ ทั้งนี้ ภาคีเป็นฐานความยั่งยืนในการพัฒนา ถ้าภาคีระดับจังหวัดไม่เข้าใจงานที่เราทำ เขาก็จะไม่เสริมหนุน ยกตัวอย่างเยาวชนนักถักทอชุมชน เชื่อมโยงกับกรมพัฒนาของกระทรวงมหาดไทย ทั้งนี้ต้องเริ่มจากทำความเข้าใจก่อน ซึ่งอาจใช้เวลาต่างกัน เนื่องจากเอ็นจีโอเป็นนักพัฒนาขึ้นมาจากศรัทธาความเชื่อของตนเอง แต่ในระดับจังหวัดเขามีความเชื่อร่วมกับเราหรือไม่ ซึ่งเป็นจุดใหญ่ หากจะทำในปีที่ 2 การทำงานต่อไป คือ ต้องเข้าใจปัญหา แต่ทางที่จะนำไปสู่

การแก้ปัญหา อยากให้เขียนอยู่ในตารางแห่งอิสรภาพ ว่าอยากให้เขาไปถึงระดับไหน ให้เห็นเป็นขั้นตอน และต้องหาเทคนิควิธีการ ทำอย่างไรให้เขาเข้าใจมากขึ้น ทางมูลนิธิฯ มีการพัฒนาหลักสูตรนักถักทอชุมชน จะเชื่อมโยงกันได้อย่างไร เมื่อเข้าใจแล้ว ขั้นตอนต่อมาต้องเข้าถึง คือ การดึงมามีส่วนร่วม แล้วนำไปสู่การพัฒนาได้ ในปีที่ 2 ควรบอกได้ว่าจะนำไปสู่การแก้ปัญหาอย่างไร โดยใคร เมื่อไหร่ ซึ่งเป็นภาระประเมินตนเองของเราด้วย

คุณปิยาภรณ์ มัณฑะจิตร ตั้งคำถามเพื่อให้เข้ามากขึ้นว่า กรณีที่เด็กศิลปากรทำโครงการ แล้วทางทีมบอกว่า ช่วยกระตุ้นให้มหาวิทยาลัยเข้ามาสนใจนั้น มหาวิทยาลัยเข้ามามากน้อยแค่ไหน และเข้ามาทำอะไรบ้าง

คุณชัชวาลย์ มณีศรีขำ ให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่า จากการพูดคุยกัน อาจารย์ที่เป็นพี่เลี้ยงมีการเชื่อมงานกับเจ้าหน้าที่ เช่น การประหยัดไฟ ประหยัดน้ำ ในมหาวิทยาลัย ซึ่งคนปกติมาพูดคุยเมื่อปีที่แล้วว่า จะให้งบประมาณมาเติมโครงการนี้ จำนวน 100,000 บาท แต่ทีมงานทำไม่ไหว เพราะต้องเพิ่มอีกถึง 5 โครงการ อาจารย์จึงบอกว่า ต่อไปเด็กที่ผ่าน Active Citizen จะให้โควตาไปเรียนที่การจัดการชุมชน ทั้งนี้ มีการยกระดับของอาจารย์ ซึ่งมาร่วมเวิร์คช็อปทุกครั้ง และบอกว่าจะนำเรื่องนี้ไปเติมในกระบวนการเรียนการสอนด้วย

คุณปิยาภรณ์ มัณฑะจิตร มีคำแนะนำเพิ่มเติมว่า แทนที่จะรับเงินจากท่านคนบดี 100,000 บาทมาทำเอง แต่ให้จ้างงบประมาณนั้นมาร่วมกับทำงาน โดยขอให้มหาวิทยาลัยส่งทีมแม่ข่าย มาทำงานร่วมกับเรา เมื่อจบโครงการนี้แล้ว จะทำให้มหาวิทยาลัยมีทีมโค้ชซึ่งของตนเองที่สามารถสนับสนุนเด็กในการทำงานและเชื่อมโยงวิชาการจัดการชุมชนต่อไปได้

คุณชัชวาลย์ มณีศรีขำ ให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่า ขณะนี้มีน้องในทีมคนหนึ่ง ไปเป็นเจ้าหน้าที่ของคณะนั้นแล้ว และจะเป็นตัวช่วยในการเชื่อมงานกับทีมโครงการฯ ทั้งนี้ได้มีการนำโครงการนักถักทอชุมชนลงไป 6 อบต. ซึ่งเงื่อนไขในปีหน้าน้องเยาวชนต้องมาจาก อบต. และนักถักทอต้องเป็นพี่เลี้ยงพาน้องเยาวชนในตำบลเรียนรู้ ส่วนทีมจะไปโค้ชนักถักทอในชุมชนให้เป็นพี่เลี้ยงอีกที

คุณปิยาภรณ์ มัณฑะจิตร เสนอแนะเพิ่มเติมว่า หากโครงการนักถักทอชุมชนสามารถนำงบประมาณมาสนับสนุนโครงการได้จะทำให้สามารถทำงานต่อเนื่องได้

พระครูสุจิตต์นันทกิจ ชื่นชมความตั้งใจของโครงการสมุทรสงคราม แต่สิ่งหนึ่งที่พูดถึงเรื่องฐานชุมชน ซึ่งจะมีมั่นคงและต่อยอดความตระหนักได้นั้น สังคมวัฒนธรรมไทยจะมีเรื่องความเชื่อทางศาสนา มาเกี่ยวข้อง ไม่แน่ว่าโครงการนี้ได้เชื่อมร้อยกับวัดหรือพระสงฆ์บางหรือไม่ ซึ่งเป็นฐานความเชื่อ สังคมวัฒนธรรม และเป็นฐานการเปลี่ยนแปลง

คุณชัชวาลย์ มณีศรีขำ ชี้แจงว่า เดิมไม่ได้ออกแบบเรื่องพระพุทธศาสนาอย่างเด่นชัด แต่ภายใต้โครงการ 20 โครงการ ส่วนใหญ่ใช้พื้นที่ปฏิบัติการในวัด เช่น โครงการกำจัดขยะของเด็ก เด็กไปจัดการขยะในวัดซึ่งเป็นตลาดนัด เด็กอยู่กับวัดอยู่แล้ว ขณะนี้หลวงพ่อกที่เป็นเจ้าอาวาสขยับลงมาพร้อมกับเด็กในการจัดการเรื่องความสะอาดในวัด แต่สิ่งที่เน้นย้ำเด็กมากๆ คือ เราไม่ได้ทำกิจกรรมอย่างเดียว แต่เด็กต้องเรียนรู้เรื่องวัฒนธรรม การไปลามาไหว้ การทำสมาธิ และมีการทำเรื่องภายในทุกครั้งที่มี

เวิร์คช็อป นอกจากนี้จะมีเจ้าคณะจังหวัดที่ทำการการศึกษา ให้คำแนะนำและทำงานร่วมกันด้วย

โครงการพัฒนาเยาวชนพลเมืองดีศรีสะเกษ

โดย ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จ.ศรีสะเกษ

คุณรุ่งวิจิต คำงาม

จ.ศรีสะเกษ เป็นจังหวัดที่มีพื้นที่ชายแดนติดกับประเทศกัมพูชา มีความเปราะบางในการทำงานในพื้นที่ ทั้งงานเยาวชน สภาพเศรษฐกิจและสังคมของคนในพื้นที่ เพราะเป็นพื้นที่ที่เป็นจุดศูนย์รวมอำนาจเรื่องเขตแดน มีกรณีปัญหาระหว่างประเทศ เป็นเมืองหน้าด่านที่มีคนและสินค้าทั้งที่ถูกกฎหมายและผิดกฎหมายผ่านเข้าออก เป็นความเสี่ยงและความเปราะบางซึ่งเป็นสิ่งยั่วยุให้เยาวชนเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องค่อนข้างมาก จากฐานงานเดิม คือ งานวิจัยท้องถิ่นในพื้นที่ มีการสนับสนุนผู้นำชุมชนและชาวบ้านในการทำงานวิจัยในพื้นที่ ทั้งใน จ.ศรีสะเกษ และมีงานวิจัยร่วมของผู้นำชุมชนของจ.ศรีสะเกษ และข้ามแดนกัมพูชา ซึ่งพี่น้องสองฝั่งมาเป็นนักวิจัยและทำงานวิจัยร่วมกัน เพื่อสร้างความสัมพันธ์ร่วมระหว่างพี่น้องสองฝั่ง

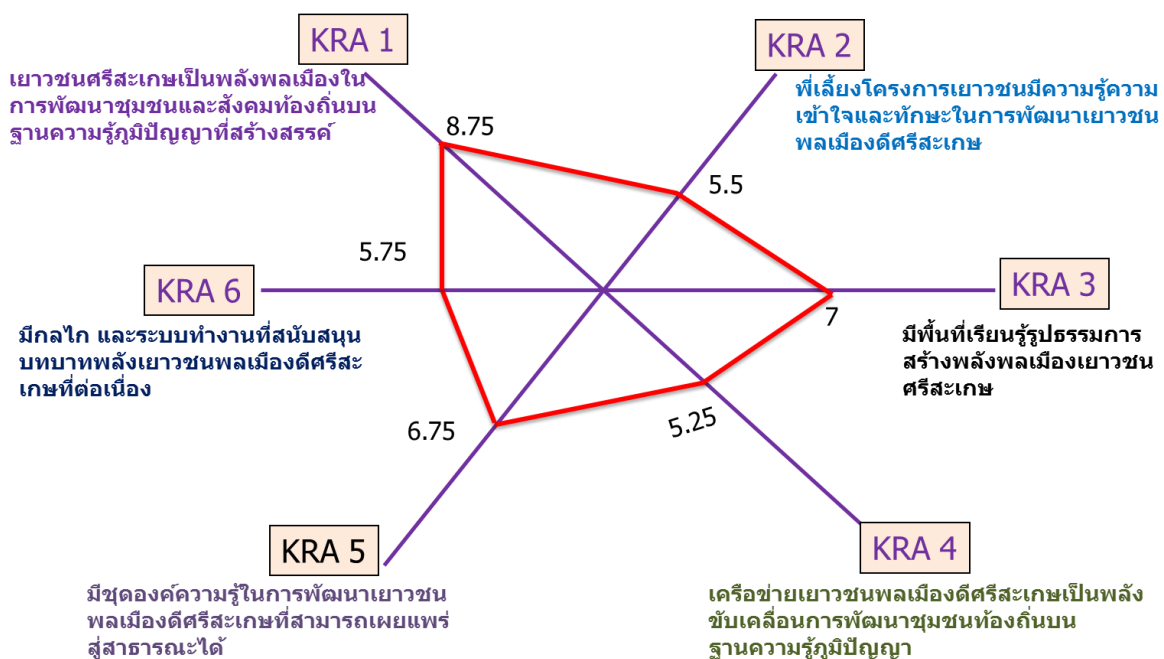
สถานการณ์เยาวชนในพื้นที่ จ.ศรีสะเกษ จากฐานงานเดิมเรื่องงานวิจัยท้องถิ่น กับฐานงานที่เป็นสถานการณ์ปัญหาในพื้นที่ กับฐานที่เห็นจากปรากฏการณ์ในพื้นที่ที่ทำงานวิจัยและมีเยาวชนไปร่วมงานกับผู้ใหญ่และผู้ใหญ่ให้เยาวชนทำ กับฐานงานที่เยาวชนไม่ได้เข้าไปมีส่วนร่วมในกลุ่มผู้ใหญ่ ซึ่งจะเห็นความแตกต่างของการทำงานในพื้นที่ เพราะฉะนั้นงานเยาวชนที่จะเข้าไปร่วมกับผู้ใหญ่ในชุมชนเป็นพลังการสานงานต่อในพื้นที่ แต่พื้นที่ที่ไม่มีเยาวชนเข้าไปมีส่วนร่วม ผู้ใหญ่จะทำกิจกรรมเอง ส่วนเยาวชนจะไปเกาะรั้ว บางคนจะขี่มอเตอร์ไซด์เสียงดังผ่าน ผู้ใหญ่ก็จะบ่น หรือเวลามีงานบุญประเพณีเมื่อเสร็จงานมักมีคนเสียชีวิต เป็นปัญหาความรุนแรงในพื้นที่ ฐานการทำงานวิจัยในพื้นที่ ทำให้เห็นว่า หากมีเยาวชนไปร่วมในพื้นที่จะเห็นศักยภาพบางอย่าง ที่สามารถพัฒนาต่อได้ ที่ผ่านมามีการทำงานวิจัยกับผู้ใหญ่ ซึ่งจะไปบดบังเยาวชน ทำให้ไม่ได้ดึงศักยภาพออกมา จึงทำให้ฉุกคิดได้ว่า ทำอย่างไรจะใช้ศักยภาพเยาวชนให้เข้ามาสานงานต่อ ทำอย่างไรจะมีกลไกในจังหวัดที่จะสามารถทำงานเยาวชนในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง เพราะปัจจุบันในศรีสะเกษไม่มีกลุ่มองค์กรที่จะมาทำงานเยาวชนโดยเฉพาะ ซึ่งได้พูดคุยกับมูลนิธิสยามกัมมาจลว่า ถ้าจะพัฒนาต่อโดยใช้ศักยภาพของเยาวชน ในการให้เยาวชนมีศักยภาพและสานงานชุมชนต่อจะมีแนวทางหรือมีวิธีการอย่างไร แล้วจึงมีการทำงานร่วมกันกับมูลนิธิ โดยมีความคิดเบื้องต้นว่า ถ้าให้เยาวชนทำจากฐานงานเดิม ได้ร่วมคิดวิเคราะห์ปัญหา และร่วมมือกันทำ จะเป็นพลังพลเมืองขึ้น ทั้งนี้ เชื่อมั่นว่า ถ้าให้เยาวชนคิดเอง ทำเอง วิเคราะห์ปัญหาเอง ทั้งเรื่องปัญหาของตนเองและปัญหาของชุมชนท้องถิ่นหรือสังคม แล้วร่วมกันทำ จะนำไปสู่พลเมืองที่มีลักษณะตามต้องการในสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงนี้

ด้วยฐานงานวิจัยท้องถิ่น จึงใช้กระบวนการเรื่องการศึกษาความรู้ในท้องถิ่นเป็นหลัก จึงมองว่า จะนำมาใช้ในการพัฒนาเยาวชนได้อย่างไร ถ้าจะทำให้เยาวชนใน จ.ศรีสะเกษเป็นพลังพลเมืองที่มีความ

ต้นรู้ด้วยภูมิปัญญาที่สร้างสรรค์ในการพัฒนาท้องถิ่นนั้นจะอย่างไร จึงตั้งเป็นวิสัยทัศน์ร่วมในการทำงานนี้ร่วมกัน โดยมีวัตถุประสงค์คือ พัฒนาศักยภาพของเยาวชน สร้างเครือข่ายเยาวชนในพื้นที่พัฒนาหลักในจังหวัดซึ่งยังไม่มีระบบกลไกที่ชัดเจนในพื้นที่รับผิดชอบเรื่องงานเยาวชน การจัดทำฐานข้อมูล และหลักสูตรการพัฒนาเยาวชน

ปีที่ผ่านมาทำ มรการดำเนินงาน 11 โครงการ ใน 5 อำเภอ ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ตามแนวชายแดน จะแบ่งเป็นสองส่วนคือ เรื่องสัมมาชีพ และเรื่องสังคมวัฒนธรรมของคนในพื้นที่ กระบวนการที่ทำเริ่มต้นเป็นกระบวนการพัฒนาเยาวชนเป็นเส้นทาง ซึ่งปีแรกวางไว้ 7 ขั้นตอน คือ เริ่มจากหาคนที่พัฒนาโครงการ เมื่อได้โครงการแล้วมีการเตรียมการออกแบบ ให้ความรู้เรื่องเครื่องมือกับเยาวชนในการทำงานกับชุมชน มีการติดตามสนับสนุน นำเสนอข้อมูล และออกแบบปฏิบัติการเสริมทักษะเรื่องชีวิตของเยาวชน โดยมีฐานว่า ให้เยาวชนได้ศึกษาหาความรู้ก่อนปฏิบัติการ ซึ่งจะช่วยสร้างและทำให้เยาวชนเกิดสำนึกเรื่องท้องถิ่น ความเป็นพลเมือง โดยเฉพาะโครงการที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ให้เขารู้จักท้องถิ่นตนเอง และต่อยอดให้มั่นใจมากขึ้นในตอนปฏิบัติการ สุดท้ายมีการถอดบทเรียน โดยจะมีการนำเสนอในเวทีเทศบาลแห่งการเรียนรู้ พลังคุณค่าเยาวชนพลเมืองศรีสะเกษในเดือนสิงหาคม

ผลลัพธ์ความสำเร็จ ปีที่ 1

* หมายเหตุ KRA = Key Result Areas คือ ผลลัพธ์ความสำเร็จหลักของโครงการ

หน้า 57

ผลลัพธ์ความสำเร็จในปีที่ 1

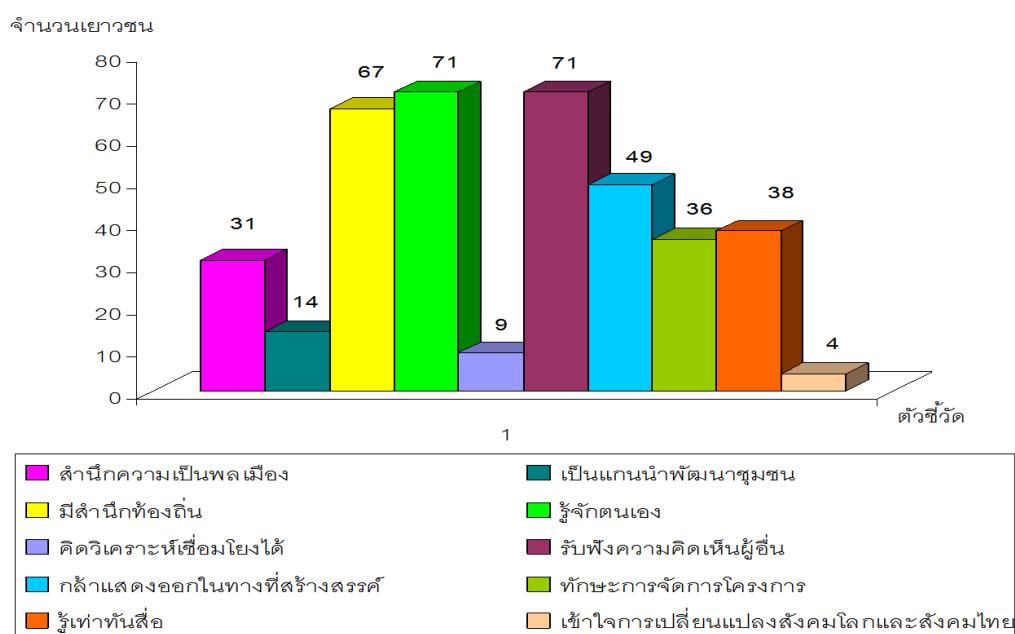
1. **เยาวชนศรีสะเกษเป็นพลเมืองในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น** จากเดิมที่ไม่ได้ทำงานกับมูลนิธิสยามกัมมาจล กลุ่มเยาวชนจะมาแตกต่างกันหลากหลาย ต่างโรงเรียน ต่างฐานะ ครอบครัว ต่างอายุ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเด็กจากระบบนอก ไม่กล้าแสดงออก แต่เมื่อมาร่วมกระบวนการในปีที่ 1 นี้ พบว่าเด็กกลุ่มนี้สามารถเป็นพลัง เป็นแกนนำหลักในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นตนเองได้ ซึ่งจะเห็นได้จากทั้งชุมชน โรงเรียน หน่วยงานราชการจะใช้พลังของกลุ่มนี้เป็นพลังในการขยับงานต่อไปในท้องถิ่น เป็นการเปลี่ยนแปลงกล้าคิด กล้าทำ ซึ่งเป็นพลังในการพัฒนาชุมชนต่อไป
2. **พี่เลี้ยง** ที่ผ่านมาพี่เลี้ยงยังไม่เข้าใจการสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วม เพราะไม่เชื่อมั่น เมื่อไม่เชื่อมั่น ก็มักจะเข้าไปทำแทน ซึ่งจากการพูดคุยคือ เป้าหมายในการทำงานอยู่ที่เด็กเยาวชน อาจไม่ใช่เป้าหมายที่ความสำเร็จของโครงการ ส่วนใหญ่ที่พี่เลี้ยงไม่คุ้นกับการทำงานแบบนี้ แต่เมื่อทำไปช่วงหนึ่ง เห็นการเปลี่ยนแปลงของเด็ก เห็นศักยภาพของเด็ก เห็นทัศนคติของเด็กที่มีต่อชุมชน จึงเริ่มขยับเข้ามา และเริ่มเชื่อว่าแนวทางนี้เป็นแนวทางในการพัฒนา ถึงช่วงกลางทางและปลายทางก็เข้ามาร่วมขบวนในการขยับงานพลังเยาวชนร่วมกัน
3. **พื้นที่เรียนรู้รูปธรรม** เดิมในพื้นที่ไม่มีการทำงานกับเยาวชนโดยตรง ถ้าเป็นนักเรียนจะเป็นสภาเด็กและเยาวชน ซึ่งจะเป็นงานเครือข่าย งานขับเคลื่อนในระดับจังหวัด ธรรมดาเป็นครั้ง ๆ ไป แต่ไม่มีงานพื้นที่รูปธรรมที่เด็กคิดเองทำเอง เมื่อมาทำงานตรงนี้ พื้นที่รูปธรรมหลายพื้นที่เป็นแหล่งเรียนรู้และเป็นตัวอย่างให้หน่วยงานรัฐในพื้นที่และองค์กรท้องถิ่น และมีการขยับหนุนช่วยกลุ่มในพื้นที่ด้วย
4. **เครือข่ายเยาวชนพลเมือง** ในส่วนนี้ยังไม่คืบหน้าเท่าไร เพราะเป็นปีแรก แต่จะมีเครือข่ายเยาวชนที่เข้ามาร่วมภายใน 10 กลุ่มและพื้นที่ใกล้เคียงมีการหนุนช่วย แต่กลไกเครือข่ายระดับจังหวัดยังไม่เกิด
5. **ชุดองค์ความรู้ในการพัฒนาเยาวชน** ที่ผ่านมามีชุดงานวิจัยที่ทำงานกับผู้ใหญ่ แต่เมื่อมาทำงานนี้เริ่มเห็นชุดความรู้ในการทำงานกับเยาวชน เริ่มเห็นแนวคิดเรื่องการเป็นพลเมือง การจัดการโครงการ ซึ่งได้เรียนรู้เรื่องนี้ค่อนข้างมาก มีชุดความรู้ในเรื่องการจัดกระบวนการกับเด็กเยาวชน
6. **กลไกและระบบทำงานที่สนับสนุนบทบาทเยาวชน** กลไกนี้จะเป็นกลไกทั้งในระดับโครงการที่เป็นทีมงานทำ ทั้งกลไกที่เป็นระดับเครือข่ายพี่เลี้ยงในพื้นที่ และกลไกที่เป็นระดับชุมชนในพื้นที่ ที่ผ่านมาเมื่อทำงานกับ สกว. กลไกในการหนุนเสริมจะเป็นฟองานที่เป็นทีมเจ้าหน้าที่ 2 คน ในการติดตามและสร้างกระบวนการกับทีมในพื้นที่ แต่เมื่อมาทำร่วมกับมูลนิธิสยามกัมมาจล จะมีการสร้างระบบกลไกนี้ขึ้นมา มีการเลือกคณะกรรมการขึ้นมาหนุนช่วยกันในพื้นที่ มีกรรมการโครงการ เครือข่ายพี่เลี้ยงในพื้นที่

และเครือข่ายเยาวชน ที่ชัดเจนมากขึ้น ซึ่งมีผู้นำชุมชน พระอาจารย์ พยาบาล ครู อาจารย์มหาวิทยาลัยมาร่วมเป็นคณะกรรมการ

ในปีต่อไป ในส่วนของเยาวชนศรีสะเกษจะมีการขยับงานต่อ ในส่วนพี่เลี้ยงจะให้น้ำหนักมากขึ้นในการพัฒนาพี่เลี้ยง เพราะที่ผ่านมามีบทเรียนคือ แรกๆ ไม่ได้คุยทำความเข้าใจชัดเจนกับทีมพี่เลี้ยง ช่วงปีนี้จะตั้งใจจะขยับร่วมกันตั้งแต่แรก สร้างความรู้ความเข้าใจโครงการร่วมกันก่อนพัฒนาโครงการร่วมกับทีมพี่เลี้ยง นอกจากนี้มีพี่เลี้ยงที่เสนอตัวเข้ามาช่วยทำงานด้วย พื้นที่รูปธรรมจะขยับต่อไป ส่วนเรื่องเครือข่ายจะหาประเด็นร่วมของจังหวัดในการสร้างเครือข่ายร่วมของเยาวชน ที่สามารถสร้างผลกระทบในระดับจังหวัด ในส่วนชุดความรู้ จะพัฒนาเป็นหลักสูตร ส่วนกลไกและระบบการทำงาน จะให้น้ำหนักเพิ่มขึ้นเป็นลำดับที่สองรองจากเรื่องพี่เลี้ยง ทั้งนี้ คณะกรรมการกลไกจะอยู่ในระดับพื้นที่ แต่อยากให้มียกเลิกที่มีศักยภาพในพื้นที่ในการประสานเชื่อมต่อกับองค์กรในระดับจังหวัดและภายในประเทศ

ผลลัพธ์ จากทั้งหมด 11 โครงการ มีเยาวชน 71 คน ตามตัวชี้วัด (ดังภาพ)

กราฟแสดงจำนวนเยาวชนตามตัวชี้วัดผลลัพธ์ที่ 1 (KRA 1)
เยาวชนศรีสะเกษเป็นพลเมืองในการพัฒนาชุมชนและสังคมท้องถิ่นบนฐานความรู้ ภูมิปัญญาที่สร้างสรรค์

ตัวอย่างโครงการ ที่เห็นการเปลี่ยนแปลงได้ชัดเจน มีดังนี้

โครงการดักแด่แตกใหม่ ทอรักทอไหมสายใย โขดละเว เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ชาวกูย ซึ่งผ้า โขดละเวเริ่มจะหายไปจากชุมชน เพราะมีผ้ารุ่นใหม่เข้ามาแทนที่ คนจึงไม่ค่อยนิยม ราคาถูก คนเริ่มลดการใช้ ลดการทอ แต่เมื่อทีมเยาวชนเข้ามาฟื้นฟูผ้า เพราะอยากเห็นคนในพื้นที่ใส่ผ้าโขดละเว อยากเห็นคนในพื้นที่มีเวทีพูดคุยกัน พื้นฟูภูมิปัญญานี้ขึ้นมา จนทำให้ปัจจุบันผ้าโขดละเวมีราคาสูงขึ้น

เนื่องจากผ้าโซดละเว่นั้นทำยาก เด็กต้องใช้ความอดทน และความมุ่งมั่นค่อนข้างมาก โดยต้องใช้ไหมสองเส้นมาทอ จึงมีความคงทน แน่นหนากว่าผ้าอื่นๆ จุดเด่นของทีมนี้คือ เยาวชนสามารถเป็นทรัพยากรถึงศักยภาพของคนในพื้นที่ให้มีส่วนร่วมได้ค่อนข้างมาก มีการวางแผนเป็นขั้นตอน ซึ่งตัวจุดประกายให้กลุ่มนี้มาร่วมกันทำคือ ในช่วงการศึกษาข้อมูลเยาวชนเห็นประวัติของผ้าว่า ผ้าแต่ละชนิดใช้ในพิธีกรรมอะไร ซึ่งทำให้เกิดสำนึกเรื่องท้องถิ่นขึ้นมา จึงอยากมีการฟื้นฟู ที่สำคัญโครงการนี้ทำให้กลุ่มผู้ใหญ่ที่มีภูมิปัญญาได้มีเวทีพูดคุยกัน สานสัมพันธ์ ชุมชนมีชีวิตชีวาจากผ้าโซดละเว

โครงการสวนผักปลอดภัย เพื่อลดหยาดใจชุมชน โครงการนี้เริ่มจากเยาวชนเห็นรถพุ่มพวงที่มาขายผักตามตลาดนัดหรือพื้นที่ในชุมชน ทำให้เยาวชนมาคุยกันว่า ทำไมต้องซื้อผัก ทั้งที่สามารถปลูกเองได้ ผักที่ซื้อมาจากไหน ปลอดภัยหรือไม่ เยาวชนกลุ่มนี้จึงอยากมีกิจกรรมร่วมกัน จึงขอให้พื้นที่สาธารณะของชุมชนมาทำกิจกรรมปลูกผักปลอดภัยร่วมกัน ผลที่เกิดขึ้นคือ ทำให้ผู้สูงอายุที่มีภูมิปัญญาปลูกผักปลอดสารพิษรู้สึกมีคุณค่า ชุมชนเห็นศักยภาพของเยาวชนมากขึ้น สนับสนุนเยาวชนให้ทำพื้นที่นั้นเป็นศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง

โครงการ Eng easy สาใจเติมฝัน เรียนรู้ร่วมกันจากพี่สู่น้อง โครงการนี้เกิดจากปัญหาของโรงเรียน ที่เด็กนักเรียนชั้น ม.1 โดดเรียนวิชาภาษาอังกฤษ จึงทำให้มีแกนนำเยาวชนมาช่วยปรับทัศนคติให้น้อง ม.1 รักภาษาอังกฤษมากขึ้น บวกกับเยาวชนมีฐานภาษาอังกฤษค่อนข้างดี จึงสอนภาษาอังกฤษให้เด็ก ม.1 ผลที่เกิดขึ้นคือ เด็ก ม.1 รักภาษาอังกฤษมากขึ้น ไม่โดดเรียนคาบภาษาอังกฤษ และกลุ่มที่ทำก็มีความรู้พื้นฐานภาษาอังกฤษมากขึ้น ทางโรงเรียนเห็นบทบาทและศักยภาพเด็กกลุ่มนี้มากขึ้น เวลาที่มีโครงการในชุมชนหรือโรงเรียน กลุ่มนี้จะเข้ามารับเป็นหลักในการทำงานกับทางโรงเรียน

ในส่วนชุดความรู้ของทีมโครงการ กระบวนการที่เห็นได้ชัดคือ มีการใช้ฐานงานเดิมเรื่องการวิจัยท้องถิ่น มาปรับประยุกต์ใช้กับกลุ่มเด็ก มีการศึกษาข้อมูลก่อน และปฏิบัติการบนฐานข้อมูล เป็นการต่อยอดการสร้างพลเมืองท้องถิ่นได้ ที่เห็นได้ชัดว่าเยาวชนมีความรู้ใหม่ขึ้นคือ เรื่องพลเมือง การสร้างพลเมือง กระบวนการทำงานกับกลุ่มเยาวชนที่ชัดเจนขึ้น ทั้งเรื่องระบบการจัดการโครงการ การจัดการติดตามสนับสนุน เป็นเรื่องการเรียนรู้จากการที่มูลนิธิสยามกัมมาจลเข้าไปหนุน แม้กระทั่งเรื่องการถอดบทเรียน วิธีการในการถอดบทเรียน ทำให้ได้เห็นและสรุปร่วมกันได้ว่า ที่ผ่านมาจะไม่ใช้การสอน แต่จะพูดกันแบบไม่เป็นทางการ ให้ลองทำดูก่อน แล้วค่อยเสริม นอกจากนี้มีการใช้สื่อเข้ามาช่วย

คณะกรรมการกำกับทิศทางโครงการฯ ร่วมแลกเปลี่ยนและให้ข้อเสนอแนะ

คุณพรณิภา โสทธิพันธุ์

จากที่ฟังสองจังหวัดเล่าเรื่อง จะคล้ายกับตอนที่สงขลาเริ่มในปีที่หนึ่ง จุดที่ต่างกันคือ สงขลาเริ่มที่คำว่าพลเมือง ว่าจะสร้างเด็กให้เป็นพลเมืองต้องทำอะไร จะไม่ไปทำกิจกรรมอื่นๆ ระหว่างทาง ในเรื่องนี้ศรีสะเกษมองอย่างไร เพราะวิกฤตของประเทศ การศึกษาสายหนึ่งต้องสร้างพลังพลเมืองอย่างรีบด่วนให้ทันต่อสถานการณ์ เพราะฉะนั้นการศึกษาในระบบก็ยังคงทำไป แต่สิ่งนี้เป็นอีกสายหนึ่งที่ต้อง

ทำให้ได้ สองจังหวัดมีเครื่องมือคืองานวิจัย ขบวนการที่เดินจึงเป็นระบบ แต่เรื่องพลเมืองไม่สามารถวัดได้ จึงอยากรู้ว่าในตอนเริ่มต้นคิดอย่างไร เป็นข้อเสนอเพื่อจับทิศทางการทำงาน แต่สงขลาฟอร์มจะรู้สึก แข็งแรงมากกับคำว่าพลเมืองนี้ ซึ่งต้องสร้างทั้งคนทำงานและเยาวชนให้เข้าถึงคำๆ นี้ แม้จะยากก็ตาม

คุณรุ่งวิจิต คำงาม

เรื่องความเป็นพลเมือง วันที่มาสรุปบทเรียนป่าหุเคยพูดว่า พลังพลเมืองมีคุณค่า มีความสำคัญ กลัวจะสูญหายไปเหมือนคำอื่นๆ เช่น ประชาสังคม ที่ผ่านมามีคำเหล่านี้ตายหมดแล้ว ตนเองก็กลัวจะเป็นเหมือนกัน จึงระมัดระวังว่าจะใช้คำว่า พลเมือง อย่างพรว้าเพื่อไม่ได้ คือ จะใช้เป็น บางสถานการณ์ บางพื้นที่ที่พอคุยได้ ทั้งนี้ก็ยังอ่อนในเรื่องพลเมือง เช่น เมื่อเราเห็นเด็กทำแบบนี้ เห็น ประเด็นจุดประกายเรื่องพลเมืองแล้ว แต่ทีมงานยังไม่สามารถเรียนรู้ต่อ เพื่อนำประเด็นที่เยาวชนหยิบยกมาสร้างการเรียนรู้เรื่องพลเมืองต่อ เป็นจุดอ่อนของทีมงาน ซึ่งอยากเรียนรู้เพิ่มเติม

คุณชัชวาลย์ มณีศรีขำ

จุดเปลี่ยนที่คิดว่าเปลี่ยนมาก คือ เดิมไม่ได้สนใจเรื่องบ้านเมือง แต่ถูกถ่ายทอดจากกลไกประชาสังคมในแม่กลอง ปัญหาคือไม่สามารถถ่ายทอดให้น้องรุ่นใหม่ที่มีเงื่อนไขสังคมต่าง ซึ่งทีมงานถูกฝึกโดย นำพาให้ไปเรียนรู้ โดยใช้วิธีตั้งคำถามว่าจากการไปดูน้องในพื้นที่ เขาเห็นเรื่องเล็กๆ ที่น้องทำเป็น พลเมืองอย่างไร เป็นสิ่งที่ทำก่อนไปสงขลา แต่เมื่อไปสงขลา ให้น้องไปเห็นจริง แล้วเห็นการเปลี่ยนแปลง ซึ่งคนรุ่นใหม่สัมผัสกับคำว่าสำนักพลเมือง ที่อาจเป็นเรื่องเล็กๆ ที่เรามองไม่เห็น แต่พี่เลี้ยง ต้องเป็นคนจุดประกายตั้งคำถามเพื่อให้เห็นสิ่งที่เขาทำ

คุณคำรณ หีมอนงค์

ช่วงแรกที่ได้ไปโค้ชน้อง ด้วยความที่ถูกฝึกมาด้วยงานวิจัยท้องถิ่นว่า เรามีแผน กระบวนการเดินตามแผนเป็นขั้นตอน เพราะฉะนั้นเวลาไปโค้ชก็จะดูว่าน้องทำไปถึงไหนแล้ว เดินไปตามที่เราอยากเห็นหรือไม่ แต่ไม่ได้ไปในแบบที่ให้น้องได้พูดในสิ่งที่อยากพูด หรือเวลาน้องพูดอะไรก็จะโยงเข้าแผน สุดท้ายถูกกระตุกโดยพี่เนศให้มาเล่าให้ฟังว่า แต่ละโครงการมีความเป็นพลเมืองอย่างไร ซึ่งพวกเราไม่สามารถเล่าได้ เพราะเราเคยเชื่อว่าถ้าเดินไม่ตรงตามแผนจะไม่ถึงจุดหมาย แต่เมื่อได้ไปดูสงขลาฟอร์ม จึงมองเห็นมุมเล็กๆ ที่น้องชูขึ้นมาเป็นเรื่องพลเมือง บางทีอาจไม่ต้องตามแผนมากนัก แต่ให้มีเป้าหมายที่ชัดเจน นอกจากนี้ทำให้ตนเองรับฟังน้องมากขึ้น จากสิ่งที่น้องเจอจริงๆ และเขาคิดว่าเป็นความสำเร็จของเขา มุมมองนี้ของตนเองจึงเปลี่ยนไป

ศ.นพ.วิจารณ์ พานิช

เรากำลังคุยกันในจุดสำคัญคือ การสร้างสำนักพลเมือง กลไกของการสร้างคือ เยาวชนมาทำงานโครงการ แล้วสำนักค่อยๆ ก่อตัวเติบโตขึ้นมา คำถามคือ ที่ทำอยู่ในขณะนี้มียาวชนเป้าหมายครอบคลุมหรือรับประโยชน์ก็เปอร์เซ็นต์ ทำอย่างไรที่จะไม่ได้มีแค่ 5 - 10 เปอร์เซ็นต์ แต่ครอบคลุมทั้งหมด อาจเป็นโจทย์ที่ต้องคิดอีกหลายปี แต่อยากให้ช่วยคิด หากพิจารณาตามโครงการเห็นว่า เยาวชนได้ประโยชน์เพียงส่วนน้อยหรือน้อยมาก คำถามคือ มีวิธีที่จะไม่ได้เฉพาะเด็กบางคนหรือไม่ ซึ่งเป็นจุดอ่อนของการศึกษาไทย เด็กที่ได้ประโยชน์จริงๆ จากการศึกษาไทยมีจำนวนน้อย ทำอย่างไรให้ส่วนใหญ่ 90

เปอร์เซ็นต์ได้ประโยชน์

คุณชัชวาลย์ มณีศรีขำ

เนื่องจากโครงการของสมุทรสงครามทำกับเด็ก 5 คน ซึ่งครูจะคาดหวัง ถ้าเป็นระบบโรงเรียน ครูจะคัดเด็กมา โดยเลือกเด็กที่พูดเก่ง นำเสนอเก่ง จึงโค้ชน้องให้พยายามทำให้สมดุลให้ได้ว่า ใน 5 คน นั้นไม่ให้มีคนเดียวคนเดียว แต่ถ้างานมหาวิทยาลัย ทำอย่างไรให้น้องสมดุลที่สุดท้ายเด็กในชุมชน หากเป็นโรงเรียนขยายโอกาสจะไม่กล้าแสดงออก ซึ่งต้องจัดการแบบหนึ่ง ประเด็นคือ ต้องให้เขามีพื้นที่ ปฏิบัติการและ ไม่ใช่ปฏิบัติการคนเดียว ยกตัวอย่างมูลนิธิสยามกัมมาจลสอนให้ใช้โพสทิทเป็นเครื่องมือ ในการระดมความคิด ให้ทุกคนได้เขียน ซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญที่ไม่ทำให้เด็กนำคนเดียว เวลาลงทำงาน กิจกรรมต้องทำให้เขาวางแผนร่วม คิดร่วม ไม่ใช่ฟังคนเก่งเพียงคนเดียว แต่จะชวนคุยให้ทุกคนได้ แลกเปลี่ยนความคิด ให้เด็กเก่งรู้จักนิ่งและฟังเพื่อน ซึ่งจะมีกระบวนการนี้ตลอดในการทำโครงการ นอกจากนี้มองเห็นเรื่องการสื่อสารที่มูลนิธิฯ เข้ามาช่วย โดยใช้สิ่งเหล่านี้เป็นเครื่องมือ เช่น กลุ่มไลน์ เพื่อให้เด็กทุกคนได้แสดงความคิดเห็นออกมา เป็นบทเรียน 1 ปีว่าไม่ควรให้เด็กนำคนเดียว ต้องทำให้ สมดุลให้ได้ ยกตัวอย่างเหลนติดคอมพิวเตอร์ เมื่อถึงเข้ามาร่วมโครงการ ทำให้เขามีสังคม ซึ่งเขา สะท้อนว่า ถ้านั่งอยู่หน้าจอเขาต้องเสียคนแน่ แต่ตอนนี้มีเพื่อน ๆ พี่ๆ เตือนให้ไปสนามบอล แล้วช่วย ดูแลกันเอง มีการออกไปช่วยสังคมและสามารถสะท้อนอะไรได้มากขึ้น เพราะฉะนั้น เราต้องสร้างโอกาส ให้เด็กไม่เก่ง โดยพี่เลี้ยงเปิดพื้นที่และโอกาสไม่ปล่อยให้เด็กเก่งทำคนเดียว

คุณนงนาท สนธิสุวรรณ

แลกเปลี่ยนประสบการณ์จากการทำโครงการเธอคือแรงบันดาลใจ เป็นปีที่ 7 สิ่งหนึ่งที่ใช้เป็น เกณฑ์คัดเลือก คือ เขาสามารถขยายผลและสร้างแรงบันดาลใจได้อย่างไรดังนั้น อาจเข้าไปช่วยเสริม ตรงนี้ เช่น 5 คนนี้จะสร้างแรงบันดาลใจให้เพื่อนๆ อย่างไร อาจไปสู่การสร้างเครือข่ายภายในโรงเรียน ระหว่างโรงเรียน ซึ่งพี่เลี้ยงอาจมีช่องว่างกับเยาวชน แต่เด็กกับเด็กจะมีช่องว่างน้อย แต่ต้องใช้เทคนิค หลายอย่างเข้ามาช่วย เช่น รณรงค์หน้าเสาธง ตั้งกลุ่มวันเสาร์อาทิตย์ออกไปเดินชวนร่วมมือทำความดี ไปในที่ที่มีชุมชนมากๆ เช่น ตลาด โดยคนที่ไปรณรงค์จะทำเอง เชื้อเชิญพ่อแม่ ชวนเด็กๆ ในครอบครัว ออกมาดูเรื่องประเด็นปัญหาในชุมชน เช่น เรื่องขยะ ยาเสพติด การท้องก่อนวัยอันควร อาศัยเด็กที่โอภา ปราศรัยเก่งในการขยายวงออกไป ทั้งนี้ ต้องบูรณาการ สร้างแผนที่พัฒนาเยาวชนในจังหวัดและจังหวัด ข้างเคียง จัดเวทีเรียนรู้ร่วมกัน ถ้าบูรณาการทุกโครงการที่พัฒนาเยาวชนภายใต้เครือข่ายเราก่อน จะ เห็นว่า ในอีสานมีคนทำงานแบบนี้มาก เป็นต้น จึงอยากฝากเทคนิคในการสร้างแรงบันดาลใจที่จะ สามารถทำได้

คุณรุ่งวิจิต คำงาม

ประเด็นที่อาจารย์ถามเรื่องเปอร์เซ็นต์นั้น เป็นประเด็นที่ทางทีมคิดกันว่า ในศรีสะเกษ 22 อำเภอที่มีกลุ่มเยาวชน ทำอย่างไรจะสร้างพื้นที่ให้ขยายวงออกไปนอกพื้นที่ให้มากที่สุด เพราะถ้าเทียบ กันแล้ว สิ่งนี้โครงการทำอาจยังไม่ถึง 1 เปอร์เซ็นต์ด้วยซ้ำ เพราะต้องใช้เวลาค่อนข้างนานที่จะสร้าง แต่ เห็นว่าสามารถขยายได้ เพราะเราไม่ได้ทำงานกับเฉพาะเยาวชน แต่ที่จะสามารถขยายวงเยาวชนได้คือ

วงพี่เลี้ยงในพื้นที่ซึ่งอยู่ใกล้ชิดกับเยาวชน และพ่อแม่ผู้ปกครองก็ไว้น้ำใจเชื่อใจคนกลุ่มนี้ที่จะเข้ามาร่วม ขบวนการในการเรียนรู้ด้วย ทั้งผู้นำชุมชน ครูในโรงเรียน ฯลฯ นอกจากนี้ต้องทำงานกับผู้ปกครองและทีมพี่ เลี้ยงด้วย จึงจะขยายวงออกไปได้ แต่อาจต้องใช้เวลา

ศ.นพ.วิจารณ์ พานิช

ประเด็นที่พูดนี้สำคัญมาก เราทำเป้าหมายเพื่อเยาวชนได้ปฏิบัติตามโครงการ และองกามเรื่อง ความดีงามในใจที่ได้ทำความดีเพื่อบ้านเมือง เป้าหมายไม่ได้หยุดที่คนดีที่มาร่วมโครงการ แต่ต้องการ ทั้งหมด พ่อแม่ปัจจุบันที่มีลูกวัยรุ่นจะกลัวลูกติดยา เป็นเด็กแว้น หรือท้องก่อนวัย ถ้าเราสามารถพูดคุย ว่ามีวิธีที่จะทำให้ลูกของคุณอยู่ในแนวทางที่ดี แต่ถ้าวโครงการทำไม่ได้ก็ต้องทำเอง ต้องช่วยกัน หาก เป็นแบบนี้จะสามารถขยายได้หรือไม่

คุณชัชวาลย์ มณีศรีขำ

โครงการ สสส.สำนักอื่นที่ทีมไปร่วมทำงาน เช่น เบาหวาน ความดัน ทำกับ อสม. ให้สร้างเด็ก ในชุมชนต่อ โดยใช้ชุดความรู้ไปเชื่อมงาน บูรณาการเหล่านี้นั้นในเยาวชน ส่วนนักวิจัยท้องถิ่นทุก โครงการ จะนำน้องๆ มาเล่าให้ฟังว่าเกิดการเติบโตแบบนี้ แล้วเด็กในชุมชนที่เราทำวิจัยอยู่ด้วยไม่ทำ บ้างหรือ ทำอย่างไรให้เด็กเข้ามาเรียนรู้เครื่องมือบางอย่าง เพื่อขยายให้เร็วขึ้น แต่สิ่งที่อยากทำมากที่สุด คือ ให้หน่วยงานปกติทำ เช่น มหาวิทยาลัย โรงเรียน พมจ.ซึ่งมีสภาเด็กและเยาวชน ทั้งนี้ทางทีมจะนำ กระบวนการเหล่านี้ไปปรับ โดยมีกลไกในพื้นที่ช่วย ซึ่งต้องสร้างแกนนำที่เข้าใจเพิ่ม

คุณรุ่งวิจิต คำงาม

เมื่อฟังแล้วเห็นวิธี เห็นแสงสว่างขึ้นมาอยู่บ้างที่จะทำงานต่อไป ซึ่งอาจจะไม่ใช่เราเข้าไปจัดการ แต่เป็นการจัดการภายในชุมชนที่เห็นผลจากศักยภาพที่เด็กทำ แล้วมีองค์กรท้องถิ่นเข้ามาช่วยด้วย ปี ต่อไปถ้าไม่ได้ทำกับมูลนิธิสยามกัมมาจลต่อ แต่องค์กรท้องถิ่นจะต้องมีการขยายงานต่อไปในพื้นที่ สมมติมี เยาวชนอยู่ 60 คน แต่มาทำโครงการแค่ 5 คน แล้วจึงขยายไปให้ถึง 60 คนในหมู่บ้านนี้ โดยมีองค์กร ท้องถิ่นมาสนับสนุนต่อเนื่อง โดยมีเวทีพูดคุยโดยองค์กรท้องถิ่น ผู้นำชุมชน ได้มาคุยกัน และใช้ฐานงาน เยาวชนมาเป็นตัวอย่างในการขยายงานต่อ

ศ.นพ.วิจารณ์ พานิช

ประเด็นที่พูดคุยอยู่นี้จะเชื่อมโยงไปสู่งานของทีมนโยบายกัมมาจลทำอยู่ โดยต้องคลำหาว่าลง ท้ายแล้วในการทำงาน 4 จังหวัดนี้ จะเชื่อมโยงไปสู่ภาคีที่กว้างขวางขึ้นได้อย่างไร สิ่งที่ทำนี้เป็นสิ่ง เรียนรู้ 4 จังหวัดอยู่ในพื้นที่ ซึ่งมีพรรคพวกโยงใย จึงอยากเห็นตรงนั้นเกิดขึ้นโดยอัตโนมัติ สุดท้ายไม่ใช่ แค่ 4 จังหวัด แต่เป็น 77 จังหวัด เพราะเราต้องการให้สังคมไทยทั้งหมดได้ประโยชน์จากการที่เยาวชน ทำประโยชน์ให้แก่สังคม ฝึกฝนตนเองเดินไปในทางที่ดี ซึ่ง 4 จังหวัดจะเป็นหัวเรียวหัวแรงช่วยทำ โครงการและเรียนรู้ร่วมกัน

โครงการพลังพลเมืองเยาวชนสงขลา

โดย สงขลาฟอรั่ม

คุณพรรณิภา โสติพิพันธุ์

โครงการพลังพลเมืองเยาวชนสงขลา ทำมาแล้ว 3 ปี ทุกคนอาจคาดหวังว่าสงขลาจะได้อะไรดีๆ มากมาย ทั้งนี้โครงการฯ เกิดขึ้นเพราะปัญหาเยาวชนเรื่องเดิมๆ เช่น เด็กแว้น รวมทั้งสงขลาฟอรั่มเคยทำโครงการกับเด็กที่ก้าวพลาดร่วมกับยูนิเซฟมา 12 ปี จึงอยู่กับปัญหามาตลอด ไม่มีทางออก สุดท้ายค้นพบว่า น่าจะมีเส้นทางสำหรับเยาวชน ไม่ว่าจะเป็นเด็กแว้น สก๊อย ซึ่งอยู่ในกลุ่มเราทั้งหมด หากเราทำพื้นที่หรือกระบวนการเรียนรู้ที่ทำให้เด็กทุกกลุ่มเข้าถึงความเป็นพลเมือง น่าจะเป็นกระบวนการสร้างพลเมืองที่เร่ร่อนภายใต้สถานการณ์ช่วงนี้ เริ่มแรกจึงเน้นที่การสร้างพลเมืองเยาวชน วิธีคิดตรงนี้เป็น การสร้างคุณภาพของประชากร ซึ่งมีหลายเรื่อง แต่เป็นคุณภาพที่เขาเห็นในแผ่นดินเกิด อาจเริ่มจากชุมชนเล็กๆ ในสถานศึกษา ชุมชนที่เป็นที่อยู่อาศัย ให้เขามีเส้นทางที่จะทำประโยชน์ให้กับพื้นที่เหล่านั้นได้ ให้เขาคิดว่ามีเรื่องอะไรที่อยากทำ หนุนเพิ่มให้ชัดหรือเด่นขึ้น มีประโยชน์ขึ้น ถ้าจะเริ่มต้นตอไม่ใช่กิจกรรมเดิมๆ ที่ครูคิดให้แล้วบอกให้เด็กทำตาม จึงพยายามทำความเข้าใจในเรื่องนี้ แม้เด็กจะต้องการทำเรื่องที่เล็กที่สุด จะเห็นได้ว่าความเป็นพลเมืองทำให้เด็กทุกกลุ่มมีความหวัง ความฝัน และเขาทำได้จริง

สงขลาเป็นเมืองเล็กๆ เป็นศูนย์กลาง ที่มีมหาวิทยาลัย 5 แห่ง มัธยมศึกษา 64 แห่ง อาชีวศึกษา 21 แห่ง และศึกษานอกระบบอีกจำนวนมาก เป็นศูนย์ราชการระดับภูมิภาค เป็นศูนย์ธุรกิจ เป็นศูนย์กลางเอ็นจีโอได้ (กป.อพช.ภาคใต้) ทำให้การเคลื่อนไหวของเด็กไปแตะกับทุกส่วน จากการตรวจสอบพบว่า มีเด็กหลากหลาย แต่ข้อจำกัดคือ เรามีศักยภาพที่จะเริ่มต้นสร้างเด็กได้ไม่เกินปีละ 150 คน 25 กลุ่ม สร้างแกนนำ 5 คน แต่แกนมีศักยภาพในการขยายกลุ่มเพิ่มขึ้นในชุมชน

จากการทำโครงการฯ ในระยะ 2 ปี พบว่า กิจกรรมสำหรับเยาวชนในสถานศึกษามีมาก มีคนปรารถนาดีที่จะสร้างเด็กให้เป็นคนดีมีคุณภาพจำนวนมาก แต่ถูกกีดกันว่าเด็กไม่ควรยุ่งกับการเมือง ขณะนี้สถานการณ์ของสงขลาที่สำคัญมากคือ เรื่องเมกะโปรเจกต์ ที่จะลงในอำเภอทุ่งตางของสงขลา เช่น เทพา จะนะ เมือง นอกจากนี้ยังมีเรื่องผังเมืองที่เคยเข้าไปมีส่วนร่วม สถานการณ์แบบนี้เด็กสงขลาต้องมีโอกาสเข้าไปแตะ เช่น ผังเมืองเข้าไปกระทบกับชุมชนเขาอย่างไร ซึ่งจะทำให้เขาตื่นตัวในความเป็นพลเมือง ไม่ใช่ติดกับกิจกรรมเพื่อกิจกรรมเท่านั้น นอกจากนี้การบริหารจัดการเรื่องเวลามีผลต่อการเคลื่อนไหวในภาคพลเมือง สงขลาฟอรั่มมักจะนั่งคุยกัน ผอ.ไม่ได้เป็นคนนำคนเดียว แต่คณะกรรมการทุกคนมีส่วนร่วมพิจารณาสถานการณ์ที่จะเกิดขึ้น และแก้ปัญหาด้วยกัน ทุกคนที่เป็นเจ้าหน้าที่คือโค้ชของน้อง ย่อมรู้สถานการณ์ต่างๆ ในพื้นที่ เรื่องการเชื่อมโยงไปสู่สถานการณ์จริงก็ทำยาก จะมีวิธีแบบใด อะไรที่เด็กจะรอดพ้น มีการออกแบบการทำงาน เช่น การที่ต้องเผชิญกับกรณีหาคะมิตินา จะทำอย่างไร มีการคิดโจทย์นี้กันมาก อีกประการหนึ่งสงขลาเมืองคาร์บอนต่ำและประชาสังคม ซึ่งเกิดจากการรวมตัวกันอีกหลายกลุ่ม ที่ให้น้องเคลื่อนเข้าไปเรียนรู้ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับโครงการของเขา

ทั้งนี้ สงขลาฟอรั่มได้วางวิสัยทัศน์ไว้ โดยเรียกว่า ปลุกหัวใจไปให้ถึง คือ โครงการนี้เป็น

กระบวนการสร้างพลเมืองเยาวชนเพื่อพัฒนาทั้งตนเองและกลุ่ม มีประสบการณ์เรื่องทักษะชีวิตที่นำมาใช้ การทำกิจกรรมเพื่อการเปลี่ยนแปลงอะไรบางอย่าง เช่น ลดค่าไฟฟ้าในหอพักลง เป็นต้น แล้วยกระดับเชื่อมโยงกับนโยบายโรงเรียน สิ่งเหล่านี้จะเป็นตัวสร้างพลังพลเมือง สงขลามีการทำกองทุนรักบ้านเกิดมานาน คิดว่าการเริ่มต้นจากชุมชนบ้านเกิดของตนเองจะผูกโยงไปสู่ประเทศไทย เราจะคิดให้แคบหรือคิดระดับชาติก็ได้ เป็นสิ่งที่จะพาน้องไปให้ถึง โดยใช้กระบวนการสร้างพลเมืองเยาวชนด้วย 4 จังหวะ คือ

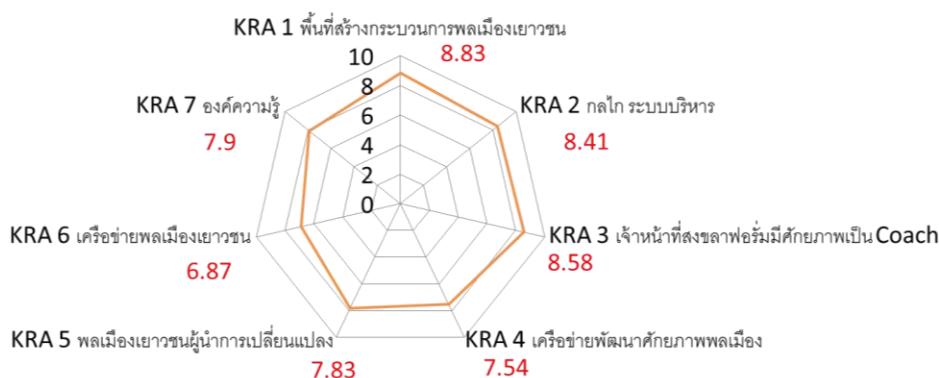
1. **กระบวนการพัฒนาโครงการของเยาวชน** ด้วยวิธีการถ่วงถ่วงหลายมิติ สิ่งที่น่าองฝันอยากจะทำในซอยบ้านตนเอง หรือในโรงเรียน ในมหาวิทยาลัย ในชุมชนตนเอง โดยทำให้ชัดก่อน เป็นโครงการหรือข้อเสนอที่น้องเสนอมา แล้วพัฒนาร่วมกันทั้งพี่และน้อง โดยมีผู้เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วม ทั้งพี่เลี้ยง คณะกรรมการ ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก นักพัฒนาอาวุโส เป็นต้น เวลานั้นน้องเสนอโครงการ จะมีการลงพื้นที่ให้พี่พบน้อง จัดเวที ดูจุดอ่อน แล้วปรับเป็นวงกลมของการสะท้อนกลับและนำเสนอ ทำให้มีกระบวนการที่น่าสนใจ ได้เรียนรู้มากขึ้น มีความใกล้ชิดกันมากขึ้น เป็นการพัฒนาที่พี่เลี้ยงเติบโตไปพร้อมกับน้อง โดยใช้เครื่องมือเข้ามาช่วย
2. **กระบวนการโค้ชชิ่ง (พี่เลี้ยงที่ปรึกษา)** พี่เลี้ยงเติบโตไปพร้อมกับน้อง มีการทบทวนเป้าหมายเป็นระยะ ปลูกฝังทักษะชีวิต 5 ด้าน คือ ทักษะการคิด การรู้เขารู้เรา การจัดการทางอารมณ์ การสื่อสารเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดี และการมีจิตใจเพื่อส่วนรวม เป็นตัวขยายไปสู่จิตสำนึกพลเมือง ทำในระดับปัจเจกแต่ที่สุดเป็นทักษะชีวิตในระดับกลุ่มด้วย หลักของโค้ชชิ่ง คือ ต้องเก็บเกี่ยวเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง
3. **กระบวนการเรียนรู้ความเป็นพลเมือง** พลเมืองเป็นนามธรรม เพราะฉะนั้นทำอย่างไรให้เรื่องนี้น้องพอที่จะมีตัวแทนหรือรูปธรรมที่จับต้องได้ จึงไปศึกษาชุมชนริมน้ำคลองแดน ซึ่งเป็น community of citizen คนที่สร้างชุมชนริมน้ำคลองแดนขึ้นมาเป็นสามัญชนทั้งหมด ไม่ใช่ อบต. การสร้างพลเมืองต้องสร้างจากคนมีอิสระเสรี แต่มีขอบเขตทำประโยชน์เพื่อบ้านเมือง เคารพกฎกติกา มารยาท เป็นผู้นำร่วมกับคนอื่นได้ มีพื้นที่สาธารณะให้เรียนรู้กับเพื่อนได้ สร้างการมีส่วนร่วมทั้งงานของตนเองที่จะดึงคนมามีส่วนร่วม และตนเองที่ต้องเดินไปมีส่วนร่วมกับกิจกรรมอื่นๆ ที่คล้ายคลึงกันหรือตนเองชอบ ตัวนี้จะเป็นตัวชีวิตที่เราได้คิดไว้ก่อนแล้ว และชุมชนนี้มีลักษณะแบบนี้ทั้งหมด ที่คลองแดนเป็นชุมชนวิถีพุทธ ทีมเยาวชนของเรามีวิถีมุสลิม เป็นความงดงามที่เป็นวิถีมนุษย์ไม่ได้แยกศาสนา ซึ่งน้องๆ ได้ไปเรียนรู้สิ่งเหล่านี้จากวิถีที่เป็นจริงในชุมชน
4. **กระบวนการสรุปบทเรียน/สื่อสารกับสาธารณะ** จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ตั้งแต่เริ่มต้นไปถึงสิ้นสุด กิจกรรมเสร็จก็มีการถอดบทเรียนและบันทึก มีการสื่อสารสาธารณะผ่านโซเชียลเน็ตเวิร์ค เป็นพื้นที่กลางของกลุ่มที่น้องสามารถมาติดตามได้ เป็นภารกิจสำคัญของเจ้าหน้าที่พี่เลี้ยงสงขลาฟอรั่ม และมีเวทีให้น้องขมวดสิ่งที่ได้ทำมาสื่อสารกับเพื่อนต่างกลุ่ม

และกับสังคม โดยแต่ละปีจะมีรูปแบบแตกต่างกัน เช่น มีการนำโครงการครูเดลิเวอรี ครูเพื่อศิษย์ ที่ซฟอริไทยแลนด์ มาร่วมมองและถกเถียงกันอย่างสร้างสรรค์ จนคณะครุศาสตร์และคณะศึกษาศาสตร์ มาทบทวนในหลายเรื่อง เช่น การฝึกสอนที่จะเริ่มปีที่ 5 อาจมาเริ่มในปีที่ 1 เลย หรือมหาวิทยาลัยทักษิณนำครูเดลิเวอรีไปอยู่ในหลักสูตร โดยมีงบประมาณในส่วนนี้ กลุ่มที่ทำเรื่องหาดทรายพัฒนาตนเองปีนี้เป็นปีที่ 3 จากการเรียนรู้จากกลุ่มนักวิจัย จากงานวิจัย มอ.หาดใหญ่ แล้วนำข้อมูลความรู้นั้นมาเผยแพร่ให้กับชุมชนเมือง ในที่สุดทำธรรมนูญการปกป้องหาดสะมิหลา ลงนาม MOU กับนายกเทศมนตรีนครสงขลา ซึ่งเป็นเจ้าของพื้นที่ ต่อสู้ทางความคิดหรือยืนหยัดทางความคิดกับกรมเจ้าท่า กรมโยธา ซึ่งน่าจะมีแนวโน้มที่ดี ถือเป็นการเคลื่อนไหวภาคพลเมืองของเด็กจากงานเดิมที่เขาทำได้ตลอดเวลา

พื้นที่ทำโครงการเยาวชน

ตลอด 3 ปี มีโครงการเกือบ 70 กลุ่ม อีก 10 กลุ่มที่เคลื่อนจาก สสส. มาเกียร์้อยในภายหลัง เป็นประเด็นทรัพยากร 21 โครงการ วัฒนธรรมและภูมิปัญญา 13 โครงการ การพัฒนาชุมชน 12 โครงการ ประเด็นสุขภาพ 8 โครงการ ประเด็นการเรียนรู้ 8 โครงการ หรือประเด็นอาชีพกับน้องที่อยู่ในสถานพินิจ โดยเพื่อนจะรวมกลุ่มกันช่วยเพื่อน ทำงานอาชีพเครื่องสานต่อเนื่องมาถึงปีที่ 2 นำเงินมาช่วยเพื่อนที่ไม่มีญาติมาเยี่ยมให้กำลังใจ

ผลการประเมินตามผลลัพธ์ความสำเร็จหลัก โครงการพลังพลเมืองเยาวชนสงขลา

ผลการประเมินตาม KRA (Key Result Areas)

- KRA ที่มีผลการประเมินในเกณฑ์ ดี ได้แก่
 - KRA 1 การจัดกระบวนการพัฒนาเยาวชนทำให้เกิดการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง เห็นโอกาสในการพัฒนาเพิ่มเติมเรื่องการพัฒนาที่ปรึกษาโครงการเยาวชน และการสื่อสารสาธารณะ
 - KRA 2 ได้ระบบบริหารจัดการองค์กรที่มีประสิทธิภาพ มีการแบ่งบทบาทเจ้าหน้าที่ชัดเจน คณะกรรมการที่ปรึกษามีความเข้าใจโครงการ และมีส่วนร่วมพัฒนาเยาวชนตลอดโครงการ เห็นโอกาสในการเพิ่มคณะกรรมการที่ครอบคลุมประเด็นการทำงานของเยาวชนให้มากขึ้น
 - KRA 3 เจ้าหน้าที่มีศักยภาพเป็นโค้ช แต่จำเป็นต้องพัฒนาศักยภาพตนเองอยู่เสมอ
 - KRA 4 เกิดเครือข่ายผู้ใหญ่ที่สนับสนุนโครงการที่มีความหลากหลาย เข้ามามีส่วนร่วมพัฒนาเยาวชนในจังหวัดมากขึ้น
 - KRA 5 เยาวชนเกิดทักษะตามเป้าหมาย เอาธนะทางสังคมมากขึ้น มีการเคลื่อนไหว ทำกิจกรรมที่นำไปสู่การแก้ปัญหา
 - KRA 7 มีความรู้ของพี่เลี้ยงเรื่องการพัฒนาเยาวชน และควรมีการจัดการความรู้ในการทำโครงการของเยาวชนเพิ่มเติม
- KRA ที่ต้องพัฒนาเพิ่มเติม ได้แก่
 - KRA 6 เกิดเครือข่ายพลเมืองเยาวชนที่รวมตัวกันพัฒนาเมืองสงขลาประเด็นต่างๆ อยู่ระหว่างการพัฒนาเรื่องการสร้างเครือข่ายเยาวชนมากขึ้น

ผลการดำเนินงาน

เวทียางงานผลดำเนินงานต่อคณะกรรมการกำกับทิศทางโครงการพัฒนาองค์กรระดับจังหวัดสร้างพลเมืองเพื่อประเทศไทยที่น่าอยู่
วันที่ 2 กรกฎาคม 2558 เวลา 09.00 – 14.00 น. ณ ห้องวิศทอริ โรงแรมวิศ ทรี กรุงเทพฯ

จุดเด่นที่สุด คือ เจ้าหน้าที่พี่เลี้ยง/โค้ช ระหว่างที่เป็นโค้ชก็มีการเก็บเกี่ยวบันทึกประสบการณ์ ศึกษาเรียนรู้กับผู้รู้ แหล่งข้อมูลต่างๆ ทำให้เขาชัดเจน และทำหน้าที่อย่างมีความสุขและมีสายสัมพันธ์ กับน้องได้ดี ถัดมาเป็นเรื่องกลไกและระบบบริหาร ทั้งที่เป็นกลไกที่เราดึงบุคลากรจากข้างนอกมา และการทำงานร่วมกันที่ปรับเป็นระบบที่ไม่ใช่เป็นผู้นำเดี่ยวและเป็นผู้นำร่วม แล้วทำงานร่วมกัน

ช่วงที่ สสส.เข้ามาหนุนเสริมในช่วงกลางปีที่ 2 มีกลุ่มเข้ามา 10 กลุ่ม กลุ่มเด่นๆ ที่จะนำเสนอใน ครั้งนี้จะมีกลุ่มที่เฝ้าระวังหัดสะมิหลา คือ แดกมาจากกลุ่มที่ตอนแรกเป็นบิชฟอว์ไลฟ์ แต่ภารกิจในการ เฝ้าระวังหัดเพิ่มมากขึ้น จึงเป็นเครือข่ายของกลุ่มนั้นมาตั้งเป็นกลุ่มใหม่ พอดีมีเรือสินค้าลำหนึ่งมาติดที่ หาดสะมิหลา กลุ่มนี้จะแอดชันในเรื่องของหัดอีกมิติหนึ่ง และกำลังพัฒนาเป็นศูนย์ข้อมูลของเด็กที่ว่ ด้วยหาดสะมิหลา โดยจับมือกับหน่วยราชการที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเริ่มจากความเข้มแข็งของเด็กก่อน อีกกลุ่ม หนึ่งคือ โครงการมหัศจรรย์โลกยืม เด็กมหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช ทำเรื่องป่าชุมชนหน้า มหาวิทยาลัย แต่มหาวิทยาลัยกับชุมชนไม่เคยมองหน้ากันด้วยเรื่องป่าชุมชน อีกโครงการคือ โครงการ ครูเพื่อศิษย์ ทั้งนี้เมื่อมาประเมินร่วมกัน พบว่า จุดเด่นของ 10 กลุ่มหลัง คือเรื่องกลไกและระบบบริหาร และเรื่องพี่เลี้ยง

ตัวอย่างโครงการเยาวชน

โครงการเฝ้าระวังหัดสะมิหลา กรณีศึกษาเรืออรพิน 4 กลุ่ม The Sand เริ่มต้นตั้งแต่ปี 2555 ได้สร้างความตื่นตัวครั้งใหญ่ให้กับคนเมืองสงขลา โดยเฉพาะเยาวชน ซึ่งมีเครือข่าย 11 สถาบัน ทั้งอาชีวศึกษาและมหาวิทยาลัย และโรงเรียนมัธยมปลาย โดยเฉพาะกลุ่มที่อยู่ใกล้ๆ หาดสะมิหลา ใน ขณะเดียวกันมีกลุ่มเด็กๆ โรงเรียนเทศบาล 5 ที่ให้ความสนใจเรื่องหัดเป็นพิเศษ กรณีที่เรืออรพินมา จอดเกยตื้นที่หาดสะมิหลา พอจะกู้เรือออก เด็กกลัวว่าหัดจะพัง เพราะเทศบาลไม่ได้สนใจ แต่คนทั้ง เมืองสงขลาให้ความสนใจ แต่ความตื่นตัวของคนสงขลา คือ เป็นการมาดูเรือแบบท่องเที่ยว เด็กกลุ่มนี้จึง รวมตัวกันให้เห็นคุณค่าว่า เรือที่มาติดจะสร้างการเรียนรู้ให้กลุ่มเราอย่างไรบ้าง โดยเริ่มจากเฝ้าสังเกตว่า สภาพหัดจะเปลี่ยนแปลงหรือไม่จากการที่เรืออรพินเข้ามาจอด หัดจะซ่อมแซมตนเองได้จริงหรือไม่ ถ้านำเรือออกแล้วหัดจะมีการเปลี่ยนแปลงกลับสู่สภาพเดิมได้อย่างไร โดยใช้เวลา 3 เดือน วิชาเหล่านี้ มีนักวิชาการในพื้นที่เข้าร่วม จากคณะวิศวกรรมศาสตร์ ที่เรียนจบด้านทรัพยากรน้ำ เคยทำงานวิจัย เรื่องหาดสะมิหลา และชอบที่จะทำงานกับเด็ก สร้างกระบวนการเรียนรู้เรื่องการวัดหัด เด็กกลุ่มนี้ได้ ขยายเครือข่าย มีอาสาสมัครของเมืองวัดหัดทุกวันอาทิตย์สุดท้ายของเดือน เพื่อให้เห็นการ เปลี่ยนแปลงของหัดที่พังทลายในแต่ละจุด ซึ่งเป็นปฏิบัติการคุณค่าที่เกิดขึ้นมากมาย แต่ที่เป็นอุปสรรค ตามมาคือเด็กกำลังอยู่ ม.6 ต้องเตรียมตัวสอบเข้ามหาวิทยาลัย ทั้งนี้พี่เลี้ยงต้องเล่นกับเรื่องความเป็น พลเมืองตลอดเวลา เน้นการทำงานเป็นทีม การเป็นผู้มีส่วนร่วม คิดวางแผนปฏิบัติการ เห็นคุณค่าการเป็น พี่เลี้ยง เป็นต้น นอกจากนี้ การได้ศึกษาระบบนิเวศหัดทราย รักและหวงแหนทรัพยากรของแผ่นดิน เป็นฐานการทำงานเป็นทีม และเป็นฐานการทำงานที่ราชการควรส่งเสริมให้พลเมืองได้เข้ามามีส่วนร่วม ในเรื่องบ้านเมือง การเป็นอาสาสมัครพลเมืองเพื่อฝึกฝนความเป็นพลเมือง

โครงการมหัศจรรย์โลกยืม กลุ่มเยาวชน คนสร้างป่า เดิมไม่เคยสนใจชุมชนที่อยู่ตรงข้าม

มหาวิทยาลัย ภายหลังมีการรวมตัวกันที่จะทำให้คนในมหาวิทยาลัยหันมาสนใจ โดยเริ่มจากที่ตัวเขาสนใจก่อน เมื่อทำไปชุมชนเกิดความเอ็นดูที่เด็กมาฟื้นฟูสิ่งที่ชุมชนแห่งนั้นเคยทำมาก่อน เคยใช้เป็นซูปเปอร์มาร์เก็ตของชุมชนมาก่อน แต่ถูกละเลยไป เมื่อเด็กมานำฟื้นฟู ทำให้ชุมชนหันมามองเด็กมหาวิทยาลัยด้วยสายตาอีกแบบหนึ่ง ซึ่งเด็กได้ดึงเพื่อนๆ ในคณะมนุษยศาสตร์มาเป็นอาสาสมัครมากขึ้น และมีปฏิบัติการที่จะฟื้นฟูชุมชนร่วมกัน จนกลายเป็นโครงการร่วมที่มหาวิทยาลัยอาจจะไปทำต่อ

โครงการครูเพื่อศิษย์ เยาวชนกลุ่มครูอาสา โจทย์ตอนแรกมานั่งคุยกันว่าที่มเลือกเรียนครูนั้น รักษาชีพครูหรือเลือกไปแบบนั้น จากโจทย์นี้จึงมาคิดว่า เพื่อให้รู้จักอาชีพนี้มากขึ้นควรทำอย่างไร ก่อนจะถึงปี 5 ที่จะไปฝึกสอน เวลาไปสัมผัสความเป็นครูชอบหรือไม่ชอบอย่างไร โดยเขาได้สร้างสรรค์กิจกรรมด้วยการจุดประกายความคิดจากครูคนหนึ่งที่เขาเลือกที่ทำอาชีพครูได้ดี คือ อติต่อธิการบดินทมหาวิทยาลัยราชภัฏฯ อ.ไพโรจน์ โรจน์วิเศษ มาพูดให้แรงบันดาลใจ แล้วมาออกแบบ เช่น ออกแบบเรื่องการฝึกสอน จากกลุ่มที่มีอยู่ 5 คน เป็น 37 คน และปฏิบัติสอนจริงตามที่ออกแบบไว้ ซึ่งกิจกรรมของเขาก้าวไปสู่ครอบครัวของเด็ก เพื่อไปถึงต้นตอปัญหาของเด็กที่เขาเจอ เช่น เด็กที่อุจจาระรดทางแกวทุกวัน เป็นต้น ทำให้จิตใจเขาอ่อนโยนขึ้น เข้าใจเรื่องความเป็นครูที่ไม่ได้สอนเฉพาะวิชา แต่เป็นเรื่องชีวิตของลูกศิษย์ด้วย

พลังความเป็นพลเมืองที่เขาได้ คือ การได้ลงมือปฏิบัติจริง เข้าใจเรื่องนี้มากขึ้น ซึ่งถ้าครูเปลี่ยนแปลงหรือพัฒนาในเชิงสร้างสรรค์ขึ้น ประเทศไทยจะเปลี่ยนแปลง เขาเห็นคุณค่าและพยายามสร้างแรงบันดาลใจเรื่องนี้ คณบดีและรองคณบดี ได้นำแนวคิดต่างๆ ไปปรับใช้ในคณะ เด็กเป็นแรงบันดาลใจให้รุ่นน้อง เป็นต้น ซึ่งตัวชีวิตหนึ่งคือ มีกลุ่มอื่นๆ ในคณะฯ เสนอโครงการมาที่เรา

ทั้งนี้ ทีมสงขลาฟอร์มได้เห็นเชิงปัญหา สิ่งที่สำคัญมากคือ **หนึ่ง** ทุกปีที่ทำจะมีเรื่องเวลาที่กำหนดไว้ 12 เดือน ซึ่งไม่สามารถทำได้จริง แต่การทำงานจะอยู่ที่ 16 – 18 เดือน เนื่องจากกิจกรรมของเด็กและของครูค่อนข้างมาก การสับหลักคือสภาพความเป็นจริงที่ต้องบริหารจัดการ เพราะฉะนั้นเรื่องเวลาจึงส่งผลกระทบต่อวิถีการทำงานของน้อง ทำให้ในบางครั้งยังไม่สามารถขมวดได้ เจ้าหน้าที่โครงการมีการสับเปลี่ยน ต้องใช้กระบวนการเสริมสร้างตลอด ซึ่งมูลนิธิสยามกัมมาจล ช่วยเอื้อให้ เช่น ช่วงขมวดท้ายโครงการจะยืดเวลาให้ อีกประการคือ เด็กมีเจ้าของ ถ้าทำงานเคลื่อนไหวเพื่อบ้านเมืองคนจะมองว่าเป็นเอ็นจีโอ จึงต้องทำงานหนักในการพูดคุยกับผู้บริหารมหาวิทยาลัย บางคนกลัวว่าลูกหลานมาทำกิจกรรมคะแนนจะตก คิดว่าทำอย่างไรให้พ่อแม่ภูมิใจที่ลูกมาเป็นแบบนี้ ซึ่งเป็นทั้งปัญหาและโจทย์ที่จะต้องทำต่อไป แนวทางที่พัฒนาปีหน้ามี 3 – 4 เรื่อง เยาวชนบางกลุ่มชัดเจนว่าสามารถทำงานความเป็นพลเมืองในขั้นที่ก้าวหน้าขึ้น ซึ่งเราจะหนุนเสริมเขาอย่างไร มีแหล่งทุนสนใจสนับสนุน **สอง** การทำงานร่วมกันกับผู้ใหญ่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับเยาวชน โดยต้องดึงเขาเข้ามาร่วม แนวทางพัฒนาในปีหน้าต้องให้ความสนใจกลุ่มเป้าหมายนี้มากขึ้น **สาม** การขยายโครงการ 3 ปีข้างหน้า ไม่ใช่สงขลาอย่างเดียว อาจขยายในกลุ่มน้ำทะเลสาบ ที่มีโครงการหลายอย่างเคลื่อนเข้ามา มหาวิทยาลัยที่เป็นวิทยาเขตย่อยๆ เช่น พัทลุง อยู่ในพื้นที่ลุ่มน้ำ เราเน้นสถานการณ์บ้านเมือง โดยเฉพาะบ้านเกิด ถ้าเรามี

เครือข่ายเช่นนี้จะทำให้การทำงานของน้องคมชัดลึกมากขึ้น สุดท้ายที่ต้องทำคือเรื่องการระดมทุนของสงขลาฟอรั่ม

คณะกรรมการกำกับทิศทางโครงการฯ ร่วมแลกเปลี่ยนและให้ข้อเสนอแนะ

คุณหงษา สนิสูวรรณ

แนวทางดำเนินงานปีที่ 2 แนวคิดที่จะเคลื่อนตัวไปยังผู้บริหารคณะ หรือแม้แต่โรงเรียนควรบูรณาการให้ความสำคัญของการเห็นปัญหาเรื่องการแบ่งเวลาของเยาวชนและการเรียน ทำเรื่องการพัฒนาเยาวชนเศรษฐกิจพอเพียง บูรณาการการเรียนการสอนใน 8 คณะวิชาเข้ากับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งจะบูรณาการอย่างไร ลองดูงานจิตอาสาหรือสำนักพลเมืองจะสามารถบูรณาการในสาระวิชาการการเรียนการสอนอย่างไร เป็นส่วนหนึ่งในการปฏิรูปการศึกษาของประเทศ อาจมีการระดมความคิดเห็น มุลนิธิฯ มีประสบการณ์เข้าไปช่วยทำ ซึ่งการสร้างความสำเร็จสำคัญที่สุด

คุณวารินทร์ ดวงจินดา (สสส.)

ชื่นชมและให้กำลังใจทั้ง 3 โครงการ สสส.เห็นศักยภาพโครงการพีเลียง เห็นพลังโค้ชซึ่งเยาวชนเป็นกำลังใจให้คำปรึกษา ให้เขาเห็นตัวอย่างจริงในการทำงาน ที่เห็นความสำคัญคือการเชื่อมเครือข่าย เช่น สถาบันการศึกษา พระ ปราชญ์ชาวบ้าน ให้เกิดการขับเคลื่อนขยายผลต่อ เห็นว่ามีความคืบหน้าในระยะ 1 ปีไปไกลกว่าที่คิด กลไกของพีเลียง มีการขยับกลไกจังหวัด การเชื่อมต่อภาคี การเปลี่ยนแปลงของเด็ก การทำงานเป็นทีม สามารถคิดวิเคราะห์ได้ มีการดึงศักยภาพของเยาวชนให้มาทำสิ่งที่ดีเพื่อสังคม ในส่วน สสส.มองอีกเรื่องที่สำคัญ คือ การสื่อสารออกไปสู่วงกว้าง สสส.อาจช่วยมองในเรื่องนี้ได้ ที่สามารถไปต่อยอดกับองค์กรต่างๆ ที่เป็นพีเลียงต่อไปได้ สสส. มีโครงการปลูกพลังเปลี่ยนไทย เราจะไปต่อยอดกับองค์กรที่เรียกว่า หอการค้าจังหวัด บางโครงการมองว่าน่าจะขับเคลื่อนในระดับจังหวัดต่อได้ หรือบางโครงการไปเชื่อมกับร้อยโครงการเปลี่ยนประเทศ ของมูลนิธิเพื่อคนไทยได้ ซึ่งไม่ได้ใช้เน็ตเวิร์คอย่างเดียว ไม่ได้แลกเปลี่ยนแค่ทุนอย่างเดียว แต่เป็นการแบ่งปันประสบการณ์ ทุน ความเชี่ยวชาญ องค์ความรู้ ต่างๆ ได้ ถ้าทำสื่ออย่างง่าย เช่น อินโฟกราฟฟิค แล้วไปสื่อสารต่อผลลัพธ์จะไปได้กว้างกว่าที่เราคิด เพราะการสื่อสารในโซเชียลเน็ตเวิร์คเร็วมาก หวังผลว่าการทำงานในปีที่ 2 – 3 จะเห็นพลังการขับเคลื่อนงานทั่วประเทศ

คุณเมธวดี เลิศผดุงธรรม (มูลนิธิธัชก้า ประเทศไทย)

ทั้ง 3 โครงการทำงานอย่างเข้มข้นในการสนับสนุนคนรุ่นใหม่ ที่น่าสนใจคือ ทั้ง 3 องค์กรสนใจสนับสนุนโค้ชหรือพีเลียงด้วย ที่ธัชก้าเรียกคนกลุ่มนี้ว่าแชมป์เปียน ในการทำงานปีต่อๆ ไปอยากบ่มเพาะพัฒนาศักยภาพมากขึ้น อยากให้คิดเผื่อว่า เมื่อสร้างคนเหล่านี้แล้ว หากเขาจะทำเองโดยไม่มีเรา เราจะสร้าง ecosystem ให้คนที่โค้ชได้อย่างไรต่อ ซึ่งอาจมีแหล่งทุนให้เขาสามารถคิดเองได้ หรือหากเขาเป็นคณาจารย์ในโรงเรียนมัธยมอาจไม่สามารถติดกับผู้บริหารได้โดยตรง แล้วเราจะช่วยเขาต่อได้อย่างไร อาจมีการจัดเวทีแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างกัน เพราะเวทีลักษณะนี้ทำให้เราได้เห็นว่า แต่ละที่มีความรู้หรือเครื่องมือที่น่าจะนำมาแลกเปลี่ยนกันได้

คุณปิยาภรณ์ มัทนะจิตร แนะนำว่า หนังสือถอดบทเรียนสงขลาฟอร์ม ปีที่ 1 และ 2 ปีที่สอง นอกจากถอดบทเรียนน้องแล้ว ยังมีการถอดบทเรียนพี่เลี้ยงว่าได้เรียนรู้อะไร มีเทคนิคอะไรในการพัฒนาสำนักความเป็นพลเมือง เป็นความรู้ที่สามารถนำไปขยายผลที่จังหวัดอื่นๆ ซึ่งอาจลองนำไปดูและปรับใช้ในพื้นที่อื่นด้วย

โครงการเสริมสร้างศักยภาพเครือข่ายเยาวชนจังหวัดน่าน

โดย มูลนิธิส่งเสริมการเรียนรู้ชุมชน (วัดโป่งคำ)

พระครูสุจินห์นันทกิจ

ในนามโครงการเสริมสร้างศักยภาพเครือข่ายเยาวชน จังหวัดน่าน ซึ่งเป็นเมืองวัฒนธรรม และเป็นเมืองที่มีต้นทุนสูงไม่ว่าจะเป็นต้นทุนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ต้นทุนองค์กรเครือข่าย และนโยบายของต้นตุนานระยะหนึ่งก็ถูกปิดบังด้วย คำว่า “การสืบสานการพัฒนาภายใต้ทุน” การพัฒนาเป็นเครื่องมือ จึงทำให้ต้นทุนเหล่านั้นถูกหลบลบซ่อนไป แต่ในส่วนของพระอาจารย์เห็นว่า วิถีชีวิตเหล่านั้นเป็นโอกาสยกระดับวัดเป็นศูนย์การเรียนรู้ เป็นมูลนิธิส่งเสริมการเรียนรู้ชุมชน (วัดโป่งคำ) ต.ตู่พงษ์ อ.สันติสุข จ.น่าน ซึ่งใช้ฐานทุนเดิมของมูลนิธิฯ ที่มีอยู่มาใช้ในการขับเคลื่อนงาน ในส่วนของเครือข่ายที่ใช้ในการขับเคลื่อนก็เป็นเครือข่ายองค์กรชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เครือข่ายพระสงฆ์ หรือที่เรียกว่า “หัววัด” เครือข่ายโรงเรียนทั้งในระดับประถมและมัธยม และเครือข่ายงานวิจัยเดิมที่ทำอยู่หลายเรื่อง งานวิจัยสามารถทำให้เกิดการกระตุ้นของคนน่านให้ตื่นขึ้นมามีภัยบางอย่างได้เกิดขึ้น สร้างภูมิคุ้มกันให้กับคนน่าน และได้เชื่อมงานกับมูลนิธิสยามกัมมาจล ซึ่งตอนนี้มีกิจกรรมหนึ่งที่นำเสนออยากให้เป็นส่วนหนึ่งในการขับเคลื่อน และมีเป้าหมายในส่วนเยาวชน ซึ่งน่านมีฐานเดิมอยู่แล้ว สอดคล้องกับที่ทำอยู่แล้ว จึงมีการวางแผน ซึ่งเป้าหมายของน่านน่าจะอยู่บนพื้นฐานวัฒนธรรมของความเป็นน่านเพื่อสอดคล้องและขับเคลื่อนไปได้ ส่วนหนึ่งที่เห็นชัดคือความเป็นศาสนทายาท เครือข่ายวัดที่ทำอยู่ มีเครือข่าย 15 โรงเรียนปริยัติธรรม เริ่มต้นสัก 2 – 3 กลุ่ม มีการขับเคลื่อนและสอดคล้องกัน หลายคนบอกว่าเณรที่ไปอยู่วัดไปเรียนหนังสือ น่านถือว่าวัดเป็นสถานที่เรียนรู้ หลายคนที่ผ่านมาวัดถือว่าเป็นบุคคลที่ถูกวางตัวว่าเป็นผู้นำในอนาคต

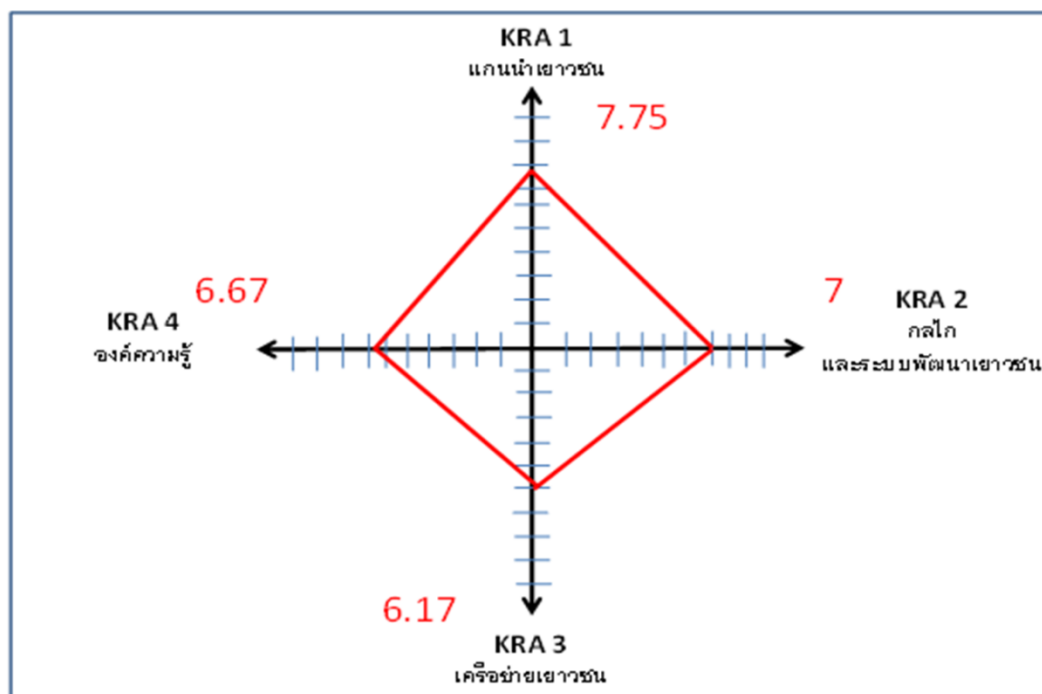
วิสัยทัศน์โครงการพัฒนาศักยภาพพลึงเยาวชนคนรุ่นใหม่ในการพัฒนาชุมชนสังคมจังหวัดน่านให้สอดคล้องกับพื้นฐานวัฒนธรรมชุมชนท้องถิ่นและปลูกจิตสำนึกรักถิ่นฐานบ้านเกิดของตน

คุณอภิสิทธิ์ ลัมยศ

กระบวนการก่อนที่มูลนิธิสยามกัมมาจลจะเข้ามานั้น จะมีการรวมตัวกันมาก่อนอยู่ในระดับหนึ่ง ในส่วนของการพัฒนาโครงการ ให้ความสำคัญต่อระยะต้นน้ำ กลางน้ำ ปลายน้ำ ค้นหาเยาวชน จากการลงพื้นที่ ได้เห็นสภาพพื้นที่จริง เห็นคน เห็นปัญหา ทำให้ร่วมกันวิเคราะห์ในพื้นที่มีศักยภาพชุมชน และเยาวชน เนื่องจากเวลาทำกิจกรรมต้องไม่เกินศักยภาพของกลุ่ม ซึ่งต้องมีการกิจที่สำคัญ คือการเรียนรู้

การอยู่กับครอบครัว ซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐาน เพราะการที่ให้เห็นปัญหา ร่วมวิเคราะห์ปัญหา เพื่อให้ไม่เกินศักยภาพของเด็ก เป็นสิ่งที่ใกล้ตัว สามารถทำได้ในระยะเวลาที่กำหนด รวมถึงเรื่องของการเรียน ในการพัฒนาจึงใช้กระบวนการงานวิจัยท้องถิ่นเข้าไปด้วย จนกระทั่งได้ข้อเสนอโครงการมาระดับหนึ่งก็มีการพิจารณาโครงการผ่านการเวิร์คช็อป ใช้ project management เข้าไปช่วย จนได้ข้อเสนอโครงการออกมา ซึ่งใช้เวลาไม่นาน จึงให้ความสำคัญต่อระยะต้นน้ำมาก ประเด็นในเรื่องของการจัดการทรัพยากร ความมั่นคงทางอาหาร สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมประเพณีที่ได้เห็นจากสื่อ รวมถึงการท่องเที่ยว วัฒนธรรม จากจุดเล็กๆ ทำให้เห็นศักยภาพ ผ่านพีเลียงโครงการ เจ้าหน้าที่ได้หนุนเสริมการทำงาน จะเห็นได้ว่า เป็นสิ่งที่เห็นตั้งแต่พัฒนาโครงการกระบวนการหนุนเสริม

ผลลัพธ์ความสำเร็จของปีที่ 1

* หมายเหตุ KRA = Key Result Areas คือ ผลลัพธ์ความสำเร็จหลักของโครงการ

หน้า 114

ผลลัพธ์ที่ออกมา คือ การทำงานเป็นทีม การทำงานกับชุมชน แต่สิ่งที่ต้องมีการพัฒนา คือ การบันทึก จัดทำฐานข้อมูล กลไกการดำเนินงานของเจ้าหน้าที่โครงการอยู่ในเกณฑ์ที่ค่อนข้างดี แต่อย่างไรก็ตาม ปัญหาอุปสรรคการบริหารจัดการทีม การพัฒนาศักยภาพของการทำงาน ตลอดจนองค์ความรู้ที่ได้จากการทำงานหลักๆ ก็คือ การพัฒนาโครงการ การหนุนเสริมการทำงานเป็นเทคนิคและวิธีการที่จะต้องไปไต่ชน้อง พี่เลี้ยงต้องเรียนจากตนเองและไปสอนน้องได้ เพราะฉะนั้นองค์ความรู้ต่างๆ สถานการณ์ปัญหา รวมถึงข้อค้นพบต่างๆ ถือว่าเป็นบทเรียนระดับหนึ่งของโครงการที่จะต้องไปปรับ นอกจากนี้ เกิดเครือข่ายเยาวชนที่ตั้งใจไว้ว่า ภาคีเครือข่ายจะเข้ามาหนุนเสริมมากขึ้น รวมถึงเข้าใจโครงการเยาวชน

มากขึ้น ซึ่งไม่ใช่ว่านานเพียงจะมีโครงการเยาวชนเกิดขึ้น แต่จะมีความเหมือนและความต่างที่จะเน้นถึงการให้ทุน และการส่งผลงาน แต่จะมีการติดตามหนุนเสริม การเติมพลัง มีการถอดบทเรียน ข้อค้นพบหนึ่งปีทำให้เกิดกระบวนการเครือข่าย แกนนำเยาวชนที่มีคุณภาพเพิ่มมากขึ้น เช่น กลุ่มเพื่อนดาบที่เป็นแนวคิดว่ายาวชนสนใจและถือว่าเป็นมรดก และอัตลักษณ์ของคนเมืองน่าน เด็กกลุ่มนี้จึงคิดว่าจะทำอย่างไรให้เกิดกระบวนการสืบทอด จึงค้นคว้าปัญหาและความสำคัญว่าการเพื่อนดาบมีความสำคัญอย่างไรต่อคนน่าน และมีกระบวนการทำงานตั้งแต่การปรึกษาหารือ การค้นหาแหล่งข้อมูล หาปราชญ์ในพื้นที่ หาข้อมูลในการสืบทอด เทคนิคการเพื่อนหรือองค์ความรู้ต่างๆ มาเป็นครูในการฝึกสอน ชักซ้อม การแสดง และสุดท้ายคือ การนำความรู้ที่ได้จากการร่ำเรียนจากครูผู้รู้ไปสอนน้องๆ ในโรงเรียน ซึ่งได้รับการตอบรับเป็นอย่างดี เพราะในแต่ละโรงเรียนมีวิชากิจกรรม เด็กก็จะมาเรียน จนมีโรงเรียนเพิ่มมากขึ้นและมีหลายโรงเรียนให้บริการนี้อยู่ ผลลัพธ์คือ เด็กได้ความรู้และมีการปรับพฤติกรรมของตนเอง เรื่องความเกร เพราะการใช้วัดเป็นสถานที่อบรมพบปะกัน ในอดีตก่อนมีโครงการ เด็กไม่สามารถเข้าวัดได้ เพราะวัดเป็นแหล่งมั่วสุมของเด็กๆ กลายเป็นอย่างนั้น จนชาวบ้านประกาศห้ามเด็กเข้าวัดหลัง 16 นาฬิกา แต่กลางวันเข้าได้ กลางคืนถ้าไม่จำเป็นห้าม พระจึงคุยกันว่า จะทำอย่างไรให้เด็กเยาวชนทำกิจกรรม และลบภาพที่ติดลบของสังคมหรือในชุมชนมอง จึงเกิดการรวมกลุ่มกัน ทำอะไรที่แปลกและท้าทายกลุ่มเยาวชน แล้วนำกิจกรรมเพื่อนดาบมาเป็นตัวเชื่อม ผลการทำงานเด็กเริ่มเข้ามาหาวัดปรับเปลี่ยนพฤติกรรมจากการมั่วสุม มาเป็นการฝึกซ้อมเพื่อนดาบ จนสามารถสร้างการยอมรับระดับหนึ่งได้ รวมถึงการสร้างการยอมรับในการพัฒนาและการออกงานได้ สามารถให้บริการน้องๆ และถ่ายทอดประสบการณ์จากรุ่นสู่รุ่นได้

การเปลี่ยนแปลงคือ เด็กมีความเป็นผู้นำ เสียสละ การเป็นผู้นำ - ผู้ตาม ทักษะการทำงานเป็นทีม การคิดวิเคราะห์ วางแผนการทำงาน เห็นตนเองเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน สำนึกรักถิ่นฐานบ้านเกิด รู้จักรากเหง้า วัฒนธรรม ประเพณีของตนเอง มีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของตนเอง มีความรับผิดชอบ ทั้งหน้าที่ของตนเองและการทำกิจกรรม แบ่งเวลาให้ถูกต้อง ปัจจัยความสำเร็จคือ การได้รับโอกาสจากคนในชุมชน ครูอาจารย์/พระสงฆ์ เข้ามามีส่วนในการขัดเกลาจิตใจ โดยใช้ศิลปะพื้นบ้าน เป็นตัวเชื่อมในการรวมกลุ่มและสร้างพลังกลุ่มที่เข้มแข็ง ได้เพื่อนและกลุ่มที่ดี ซึ่งมีผลต่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของตนเอง ปัจจุบันจะมีการรวมกลุ่มกันและสร้างกองทุนขึ้นมาเป็นสวัสดิการให้กับน้องๆ เพราะบางครั้งสมาชิกอาจเจ็บป่วยบ้าง อาจจะมีของฝากบ้าง สิ่งนี้เป็นผลจากที่น้องร่วมทำกิจกรรมมาภายใต้กิจกรรมที่สนับสนุนโดยมูลนิธิสยามกัมมาจล กล่าวโดยสรุป กิจกรรมที่ทำนั้น เริ่มตั้งแต่การค้นคว้าข้อมูล การฝึกซ้อม การออกงานต่างๆ และการถ่ายทอดให้กับน้องๆ เยาวชนในพื้นที่ทั้งในระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา และในหมู่บ้าน

ตัวอย่างโครงการเยาวชน มีดังนี้

โครงการ คุณค่าและความงามกับการอนุรักษ์ ฟอนดาบ ฟอนเจิง ฉบับเมืองน่าน กลุ่มเยาวชนตำบลพระพุทธบาท (นาฏยะเกรี สะหลีเจียงกลาง)

น้องแจ๊คกี้ เป็นลูกผู้ใหญ่มาก่อน ข้างมีอิทธิพล ก่อนการเรียนรู้โครงการเป็นเด็กที่ไม่เคยเชื่อฟังพ่อแม่ ดื้อ เอาใจตนเอง เชื่อเพื่อนและอยู่กับเพื่อนเป็นส่วนใหญ่ กินเที่ยว จนวันหนึ่งได้รู้จักโครงการเพราะมาจากการเที่ยว และเพื่อน ๆ ชวนให้มาร่วมกลุ่ม มีหน้าที่ในการติดตามช่วยในกลุ่ม เพราะไม่มากนัก สามารถทำได้ แต่ไม่คิดอะไร คิดว่าที่ทำไปคือตามเพื่อนมากกว่า ระหว่างทำโครงการ ความที่เป็นคนตัวใหญ่ก็ตลกเอง แล้วความคิดก็เริ่มเปลี่ยนมากขึ้น การเปลี่ยนแปลงตนเองเริ่มเกิดขึ้นเมื่อได้เห็นพี่ๆ ที่มาติดตามโครงการได้มาแนะนำ รวมทั้งการได้เข้าร่วมกิจกรรมที่โครงการจัด ทำให้ได้เห็นว่าการทำนั้นมีประโยชน์กับตนเองและชุมชนอย่างไร และได้มองเห็นทิศทางของโครงการว่าน่าจะเดินทางไปทางไหน มีวิธีการอย่างไรที่จะให้คงอยู่ และจะสืบทอดอย่างไร เมื่อ พี่ๆ ตั้งคำถามจะทำให้เราเกิดการคิดคำตอบขึ้นมาในใจ จุดประกายให้เริ่มหันมาสนใจต่อกิจกรรมนั้นๆ เช่น เราจะทำอย่างไรแล้วคิดต่อ ทำให้เริ่มสนุกกับมัน มีขั้นตอนอย่างไร เมื่อเกิดแล้วจะนำไปสู่อะไร จึงเหมือนเป็นความรับผิดชอบของเราที่จะต้องทำหลังจากที่ได้เกิดการเรียนรู้ขึ้นมา ทำให้เราได้มองเห็นความสามารถของตนเอง ทำให้รู้สึกสูญเสียโอกาสที่ผ่านมามากที่ไม่คิดทำสิ่งนี้ตั้งแต่แรก หลังจากที่ได้ทำกิจกรรมนี้ทำให้ได้ค้นพบตนเอง มีความรับผิดชอบมากขึ้น ได้เรียนรู้การทำงานกับเพื่อน ๆ มากขึ้น รู้จักที่จะคิดก่อนทำ ไม่วู่วาม มีความเป็นตัวของตัวเองมากขึ้น คิดและวิเคราะห์โดยใช้เหตุและผลได้มากขึ้น กล้าที่จะแสดงออก ไม่ทำให้พ่อแม่ต้องเสียใจอีก และรักชุมชนบ้านเกิดของตัวเองมากขึ้น

โครงการอนุรักษ์ป่าชุมชนต้นน้ำบ้านห้วยนา กลุ่มเยาวชนบ้านห้วยนา

วัตถุประสงค์โครงการฟื้นฟูแหล่งอาหาร และพืชสมุนไพร ในเขตพื้นที่ป่าชุมชนบ้านห้วยนา อนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนเป็นที่ยู่อาศัยของสัตว์ป่าและสัตว์น้ำในเขตพื้นที่ป่าชุมชนบ้านห้วยนา ปลุกจิตสำนึกให้คนในชุมชนเห็นความสำคัญของป่าต้นน้ำป่าชุมชน โดยเฉพาะกลุ่มเยาวชน จึงเป็นที่มาของปัญหาว่าจะทำอย่างไรให้เยาวชนเข้ามา และมีกระบวนการอย่างไรในการทำงานร่วมกันของเยาวชนและผู้ใหญ่ และจะสร้างการยอมรับได้อย่างไร นี่เป็นคำถามที่เกิดขึ้นในใจของเยาวชน แล้วเด็กๆ จึงเริ่มจับเข่าคุยกันว่า จะใช้กระบวนการอย่างไร แรกๆ ยังไม่เข้าใจว่าการสำรวจป่าต้องทำอย่างไร แต่ได้รับโอกาสจากเจ้าหน้าที่มูลนิธิฯ ว่า การสำรวจป่าอย่างง่ายทำอย่างไร มีเทคนิคกระบวนการอย่างไร เด็กสามารถเข้าใจได้ หลังจากที่มีกระบวนการเรียนรู้รับฟังแล้ว มีการสำรวจพื้นที่จริง เด็กก็สามารถทำได้ โดยมีผู้ใหญ่และเจ้าหน้าที่กรมป่าไม้เข้ามาให้การสนับสนุนทำให้เกิดการมีส่วนร่วมมากขึ้น เด็กได้เรียนรู้พืชสมุนไพร พืชต้นไม้ การใช้ประโยชน์ต่างๆ มีการบวชป่า และสร้างฐานการเรียนรู้ของเยาวชน การเปลี่ยนแปลงทำให้มีความเป็นผู้นำเสียสละ การเป็นผู้นำ - ผู้ตาม มีทักษะการทำงานเป็นทีม การคิดวิเคราะห์ วางแผนการทำงาน เห็นตนเองเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน สำนึกรักถิ่นฐานบ้านเกิด รู้รักทรัพยากรของตนเอง การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของตนเอง การมีทักษะการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ปัจจัยเงื่อนไขความสำเร็จ คือ การได้รับโอกาสจากคนในชุมชน ครูอาจารย์ หน่วยงานเข้ามามีส่วนในการขัดเกลาจิตใจ ใช้ป่าชุมชนซึ่งเป็นสิ่งที่ชุมชนใช้ร่วมกัน เป็นตัวเชื่อมในการรวมกลุ่มและสร้าง

พลังร่วมกับกลุ่มผู้ใหญ่ ได้เพื่อนและกลุ่มที่ดี ซึ่งมีผลต่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของตนเอง

ตัวอย่างเยาวชนที่ได้เข้าร่วมกิจกรรม คือ น้องนิ ก่อนเรียนรู้จากโครงการ เมื่อมีโครงการนี้เกิดขึ้น และได้มีคนมาชวนให้เข้าร่วม ไม่มีความมั่นใจในตนเอง เพราะโดยนิสัยแล้วเป็นคนที่ ไม่มีความรับผิดชอบ ขาดทักษะกระบวนการกลุ่ม เวลาทำงานกลุ่มจะให้คนใดคนหนึ่งทำหมด ซึ่งบางครั้งตนเองจะไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับงานกลุ่ม ไม่มีการวางแผนในการทำงาน ไม่รู้การแบ่งบทบาทหน้าที่ บางครั้งการส่งงานอาจล่าช้าและส่งไม่ได้ ไม่กล้าเดินเข้าไปถามหรือติดต่อผู้ใหญ่และคุณครู ขาดระเบียบวินัย เช่น เวลาอยู่ในแถวมักจะเล่นกับเพื่อน โทรศัพท์ในเวลาเรียน ไม่เคยช่วยงานในหมู่บ้าน เช่น การทำแนวกันไฟ พัฒนาหมู่บ้าน เป็นต้น ขณะที่ทำโครงการนี้มาได้ระยะหนึ่ง จึงเรียนรู้และพยายามเข้าใจสิ่งที่ทำว่าคืออะไร โดยมีพี่ๆ ที่มาติดตามโครงการได้มาแนะนำ จึงทำให้รู้สึกว่าการทำโครงการเริ่มเข้าใจ เวลาที่พี่ชวนทำกิจกรรมจึงเข้าร่วม ซึ่งทำให้ตนเองเกิดความกล้าแสดงออกโดยไม่ตั้งใจคือ การได้นำเสนอกิจกรรมที่ตนเองทำมา มีความมั่นใจมากขึ้น รู้สึกว่าตนเองมีความเก่ง และทำได้เหมือนกัน เวลาที่วิทยากรบอกให้เต้น หรือให้ตอบคำถาม ก็กล้าแสดงออก โดยจะสังเกตวิธีทำงานของวิทยากร หรือพี่ๆ ว่ามีการแบ่งบทบาทหน้าที่การทำงานเป็นกลุ่มกันอย่างไร และได้นำมาปรับใช้กับการทำงานในทีมตนเอง ถ้าไม่เข้าใจจะถามพี่ๆ โครงการ และครูที่ปรึกษาโครงการอยู่ตลอดเวลา ทำให้รู้ว่าการตั้งคำถามไม่ใช่เรื่องน่าอาย ตลอดเวลาที่ได้ทำโครงการนี้ทำให้ผูกพันกับหมู่บ้านและผู้นำ เวลาที่หมู่บ้านมีกิจกรรมก็จะเข้าไปช่วย เมื่อตนเองมีกิจกรรมอะไร ผู้ใหญ่ก็จะช่วยประกาศให้คนเข้ามามีส่วนร่วม ได้เห็นวิธีการเชื่อมโยงงานกับชุมชนว่ามีขั้นตอนอย่างไรบ้าง เกิดการยอมรับความคิดเห็น หลังทำโครงการทำให้ได้เห็นการพัฒนาตนเองมากขึ้น เช่น มีความมั่นใจในตนเองมากขึ้น มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ มีทักษะการทำงานกลุ่ม ไม่ว่าจะทำอะไรสิ่งที่จะคิดก่อนคือ การวางแผน มีการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้ มีระเบียบวินัยมากขึ้น มีจิตสาธารณะมากขึ้น เกิดความรักและห่วงหาชุมชนของตนเอง รู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา

โครงการเรียนรู้เครือข่ายและการสืบเสาะเรื่องราวภาพแห่งอดีตถึงปัจจุบัน กลุ่มเยาวชนไทลื้อบ้านหนองบัว

ย้ายถิ่นมาจากมณฑลยูนนาน ประเทศจีน แต่ในปัจจุบันความเป็นอัตลักษณ์ในกลุ่มเยาวชนยังน้อย ขาดการเชื่อมต่อ เช่น ภาษา วัฒนธรรม ความเป็นเครือญาติ การที่เป็นชุมชนขนาดเล็กกลายเป็นชุมชนขยาย การเป็นเครือญาติก็หายไป เด็กเริ่มไม่รู้จักว่าใครเป็นญาติใคร มีปัญหาทะเลาะเบาะแว้ง จึงคิดว่าจะทำให้รู้จักกันได้อย่างไร หลังจากนั้นได้ศึกษาการเขียนผังเครือญาติ และสืบเสาะข้อมูลเรื่องราวประวัติศาสตร์ชุมชนผ่านเรื่องราวในรูปภาพเก่า เพื่อนำผลงานผังเครือญาติของเยาวชน พร้อมข้อมูลเรื่องราวของรูปภาพในอดีตถึงปัจจุบันมาจัดแสดงในงานเทศกาลสำคัญของหมู่บ้านและสร้างจิตสำนึกความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ชาวไทลื้อและพร้อมสืบทอดประเพณีวัฒนธรรมที่ดั้งเดิมได้อย่างไร

กระบวนการทำงานเริ่มตั้งแต่วางแผนการทำงาน การทดสอบความรู้ของเยาวชน เช่น กิจกรรมทายปัญหาเกี่ยวกับหมู่บ้านและหมู่เครือญาติ การเขียนแผนผังเครือญาติ นำผลการศึกษาค้นคว้าหรือสิ่งที่ได้เรียนรู้ นำเสนอต่อคนในชุมชนได้รับทราบ ผ่านการจัดนิทรรศการผังเครือญาติและภาพประวัติศาสตร์วิถีชีวิต วิธีการผลิต สภาพความเป็นอยู่ของชุมชน จัดทำละครสั้นเกี่ยวกับประวัติศาสตร์

หมู่บ้าน การจัดกีฬาอ่อนยุค การจัดตลาดอ่อนยุคไทลื้อ ฝึกอบรมมัคคุเทศก์น้อย เพื่อบอกเล่าเรื่องราวต่าง ๆ ของพี่น้องไทลื้อบ้านหนอง ให้กับนักท่องเที่ยวได้รับทราบ

ผลที่ได้เรียนรู้ร่วมกันผ่านการปฏิบัติจริง ทำให้เกิดความรัก ความสามัคคี เกิดจิตสำนึกรักบ้านเกิด เกิดระบบการทำงานที่มีโครงสร้างการบริหาร การทำงานเป็นทีม การแบ่งบทบาทความรับผิดชอบ ต่อหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย มองเห็นคุณค่าสิ่งที่มีในชุมชน ซึ่งความรู้ความสามารถที่เด็กได้จะเป็นช่องทางในการขยายผลให้กับชุมชนต่อไป

ตัวอย่างเยาวชน คือ น้องปิ่น ก่อนทำโครงการเป็นคนที่ไม่มีความมั่นใจในตนเอง จะทำตามเพื่อน พูดไม่เก่ง ขี้อาย ไม่ค่อยมีเพื่อนมากนัก ขาดการมีส่วนร่วมกับคนในหมู่บ้าน จนได้มาเข้าร่วมโครงการนี้ การทำงานก็ยังทำตามเพื่อน ๆ บอก ระหว่างทำโครงการเกิดการเปลี่ยนแปลงตนเอง เมื่อพี่ๆ ที่มาติดตามโครงการได้มาแนะนำ จึงมีโอกาสนำเสนออยู่บ่อยๆ การได้เข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ที่พี่โครงการจัด ซึ่งพี่ๆ ได้ ช่วยคุยและตั้งคำถามที่ทำให้คิดเป็น ออกแบบ และเขียนเป็น นำไปสู่การเล่า ทำให้เกิดความมั่นใจในสิ่งที่ทำว่าไม่ยาก ถ้าเปิดใจที่จะเรียนรู้มัน การได้ฝึกฝนบ่อยๆ จากการปฏิบัติจริงในสถานที่จริง อย่างมีขั้นตอน และทำให้ตอนนี้คิดว่าตนเองมีความสามารถในตัวเอง พร้อมทั้งจะสานต่อ งาน การเป็นมัคคุเทศก์น้อย คอยต้อนรับนักท่องเที่ยวในบ้านตนเองได้อย่างไม่อาย หลังทำโครงการมีความมั่นใจในตนเองมากขึ้น กล้าที่จะแสดงออกต่อหน้าผู้คนมากๆ ได้ สามารถพูดได้อย่างเป็นขั้นเป็นตอน มีปฏิญาณไหวพริบที่สามารถแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้เมื่อนักท่องเที่ยวถาม มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ มีทักษะกระบวนการทำงานที่เป็นขั้นเป็นตอนมากขึ้น

ปัญหาอุปสรรค ข้อค้นพบที่เป็นบทเรียนจากการทำโครงการ ด้วยเงื่อนไขของระยะการทำงาน และระยะการเรียนรู้ของเด็กต้องสอดคล้องกัน ทำให้ไม่สามารถทำกิจกรรมได้ร้อยเปอร์เซ็นต์ ต้องทำในระยะเวลาที่เอื้อ เช่น ตอนเย็น ซึ่งพื้นที่จ.น่านมีระยะทางที่ไกล จากเหนือถึงใต้กว่าสองร้อยกิโลเมตร ทำให้พี่เลี้ยงต้องแบ่งโซนพื้นที่การทำงาน เช่น การติดตามหนุนเสริม แบ่งเป็นเหนือ กลาง ใต้ ในส่วนของการทำงานกับเยาวชนต้องเข้าใจ เข้าถึง และพัฒนา เพราะมีความหลากหลายทางชาติพันธุ์

พระครูสุจิตนันทกิจ

นี่ก็เป็นภาพรวมของโครงการเสริมสร้างศักยภาพเครือข่ายเยาวชน จังหวัดน่าน เมื่อก่อนถึงแม้ว่าจะมีกิจกรรมอยู่แล้ว แต่ยังไม่มีความแน่นแฟ้น การทำกิจกรรมบางอย่างยังติดกรอบข้อกำหนดบางเรื่อง และกระจายในตัวกิจกรรมไม่ทั่วถึง แต่เมื่อมีโครงการเข้ามา จะเห็นได้ว่าการกระชับภาคีเครือข่ายทุกระดับ เคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่อง การสนใจของคนในชุมชน เยาวชน กลุ่มครูในโรงเรียน ระยะหลังได้รับการติดตามมากขึ้น ได้ขับเคลื่อนงานที่เป็นเชิงระบบมากขึ้น การถอดบทเรียน การเก็บข้อมูล การลงรายละเอียด ที่ผ่านมามีความสำคัญ มีกลุ่มเยาวชนต้นแบบ กลุ่มชุมชนต้นแบบ ซึ่งเป็นตัวอย่างที่พร้อมขยายผล ถ้าจะให้ญาติโยมเข้าใจมากขึ้น วันที่ 18-19 กค. ขวนไปดูกิจกรรมของเยาวชนโครงการพลังสร้างสรรค์ ละอ่อนน่านฮักบ้านเกิด จะได้เห็นภาพการตื่นตัวทางวัฒนธรรม และได้เห็นพระ สามเณรเข้ามาเป็นกลไกเกี่ยวข้อง ขับเคลื่อนของการพัฒนาความเป็นน่าน ซึ่งหลักในการทำงาน คือ ทำงานบนฐานที่ใช้วัฒนธรรมเป็นฐาน งานเป็นทุน บุญคือเป้าหมาย

คณะกรรมการกำกับทิศทางโครงการฯ ร่วมแลกเปลี่ยนและให้ข้อเสนอแนะ

คุณหงนาท สนธิสุวรรณ

รู้สึกว่าการดำเนินงานจะดังมาก ซึ่งคุณบัณฑิต ได้ไปปลุกความดังของงานในหลายมิติ และได้ทราบว่า หม่อมราชวงศ์ดิศนัดดา ดิศกุล ไปทำโครงการปิดทองหลังพระที่นั่น จากการนำเสนอ และจากโครงการ ศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง ที่มูลนิธิฯ ได้ดำเนินการจนก่อตัวเป็นศูนย์เรียนรู้ ได้กว่า 40 โครงการ แล้ว โดยผ่องถ่ายไปที่มูลนิธิปิดทองหลังพระนั้น อยากทราบว่า มีการเชื่อมโยงกับโครงการปิดทองหลังพระอย่างไร

พระครูสุจิตต์นันทกิจ

ตอนนี้ทางโครงการปิดทองหลังพระได้นิมนต์ให้พระอาจารย์เป็นที่ปรึกษาของโครงการ และได้ทำโครงการใส่หมวกให้ภูเขาใส่รองเท้าให้ตีนดอย ซึ่งมีการได้เชื่อมต่อกับโครงการปิดทองหลังพระอยู่ เพราะเป้าหมายของโครงการชุมชนบางกลุ่มที่ได้ดำเนินงานเป็นพื้นที่ที่ทำโครงการปิดทองหลังพระ ซึ่งที่นั่นมีศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง ได้ใช้ปรัชญาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มีคนไปศึกษาดูงาน

คุณหงนาท สนธิสุวรรณ

มีข้อสังเกตเพิ่มเติมว่า เนื่องจากความเชื่อมโยงระหว่างโครงการ หรือองค์กรที่เชื่อมกันนั้น มีการเลือกโครงการที่เยาวชนทำ และไปช่วยหนุนเสริมหรือต่อยอดให้ระบบการจัดการเข้าที่เข้าทาง ซึ่งภายใต้โครงการปิดทองหลังพระ หรือศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง อยากจะให้เป็นความสัมพันธ์กับมูลนิธิสยามกัมมาจลด้วย คิดว่าคงจะมีแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงที่ต้องปักเป็นฐานล่างของเยาวชนในทุกๆ โครงการไม่ว่าจะเรื่องอะไร ความมีเหตุมีผล มีภูมิคุ้มกัน ความพอประมาณ ความรู้คู่คุณธรรม จะช่วยเสริมความเข้มแข็ง ซึ่งมีช่องทางที่จะเรียนรู้กัน มีวิทยากร มีการทำงานที่เกี่ยวข้องกัน

คุณวิไลลักษณ์ หงษ์วรารากร (สสส.)

ได้เห็นการทำงานการขับเคลื่อนงานในพื้นที่ในแต่ละจังหวัด มีเยาวชนในพื้นที่ที่มีมุมมองและแนวความคิด ที่เริ่มจะพัฒนาในพื้นที่ของตนเอง ในฐานะสสส. ได้ฟังภาพรวมทั้งหมด คิดว่า น่าจะมีโอกาสในการทำ workshop coaching ในส่วนกลางร่วมกัน น่าจะเป็นโอกาสอันดี ที่จะนำไปสู่การพัฒนาเยาวชนในพื้นที่ได้ และอีกประเด็น คือ มีเยาวชนในพื้นที่ทำเรื่องคล้ายกัน แต่มีรูปแบบที่แตกต่างกันออกไป ซึ่งในปีนี้น่าจะมีการดึงข้อมูลโครงการน้องออกมาเพื่อขยายผลที่เป็นรูปธรรม หรือเป็นต้นแบบให้โครงการอื่นๆ รวมถึงเป็นแรงบันดาลใจให้กับคนอื่น ภาคอื่นด้วย

คุณชัชวาลย์ มณีศรีขำ

ขณะนี้ในพื้นที่ภาคกลางมีมิติในเรื่องพระพุทธศาสนา แต่ความเข้มข้นจะไม่เหมือนทางภาคเหนือ เงื่อนไขของภาคกลางจะมีช่องว่างระหว่างพระกับคนทำงานพอสมควร จึงเลือกเฉพาะที่สามารถร่วมงานกันได้ เพราะส่วนใหญ่มักเจอพุทธพาณิชย์ ทำอย่างไรจึงจะนำคุณค่าของพระพุทธศาสนาออกมาได้ คิดว่าน่าจะมีเวทีที่เชิญพระอาจารย์ไปกระตุ้นพระในพื้นที่สมุทรสงครามบ้าง เพื่อแลกเปลี่ยนกัน

พระครูสุจินนันทกิจ

เรื่องวัดกับชุมชน เราต้องเข้าใจว่าพระก็คือลูกชาวบ้าน แต่ที่เห็นวัดเป็นของชาวบ้าน พระก็จะดูแลชาวบ้าน ชาวบ้านก็จะดูแลวัด สังเกตได้จากกำแพงวัดสูงแค่ว่า ถึงสูงก็จะแค่ว่า เพราะจะได้เห็นกัน ดูแลกัน วัดเป็นสถานที่การเรียนรู้ของชุมชน พระอาจารย์ก็มีเพื่อนทางภาคกลาง หากใช้ตรงนี้เป็นอย่างดีก็เป็นเรื่องดี

คุณรุ่งวิจิต คำงาม

เรื่องวัดทางภาคเหนือกับอีสานจะคล้ายกัน มีโรงเรียนปริยัติธรรม 8 ที่ ซึ่งเราสนใจการทำงานกับสามเณร สนใจการทำงานร่วมกัน เนื่องจากจะต่างกับนักเรียนปกติที่เป็นฆราวาส ชุดความรู้ของเราก็มีค่อนข้างมากที่ทำกับโรงเรียน การทำงานกับเยาวชนจะเห็นภาพตรงนี้ แต่ถ้ามีชุดองค์ความรู้ในการทำงานกับกลุ่มที่ทำงานกับคนที่โรงงาน เมื่อคนมาทำงานแล้วกลับบ้านก็จะมีความรู้ติดตัว แต่เรายังขาดตรงนี้ ถ้ามีการขยับงานในกลุ่มที่อยู่ชนบทแต่ไม่ได้เรียนหนังสือ ไม่ได้อยู่ที่บ้าน มาอยู่ที่กรุงเทพฯ กลุ่มนี้เวลากลับบ้านก็จะเป็นตัวป่วน พอสร้างปัญหาเสร็จก็มากรุงเทพฯ ซึ่งคนที่รับปัญหาคือที่ชุมชน ถ้าเราขยับงานตรงนั้นจะเป็นพลังร่วมในการสร้างพลเมืองเยาวชน

คุณปิยาภรณ์ มั่นทะจิตร

ศรีสะเกษได้ชี้ประเด็นว่า ที่แรกกว่าจะก้าวข้ามมาได้ก็มีตกหลุม พี่เลี้ยงทั้งหลายคิดถึงโครงการนี้แบบเดิม ไม่ได้ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาเด็กเป็นเป้าหมายแรก แต่ว่าเห็นเรื่องผลงานปลายทางว่า ถ้าเด็กทำไม่ได้ ผลงานจะไม่สำเร็จ จึงไปทำแทนบ้าง คิดกันใหญ่ ลงมือทำกันใหญ่ ปรากฏการณ์แบบนี้เกิดขึ้นที่นั่นบ้างหรือไม่

คุณอภิสิทธิ์ ลัมยศ

ส่วนของพี่เลี้ยงคาดหวังในส่วนจำนวนโครงการ เจือนไขโครงการ มีมุมมองว่าสิ่งหนึ่งๆ ได้เรียนรู้ เราให้ความสำคัญกับตรงนั้นมากน้อยแค่ไหน เรามักให้ความสำคัญกับเป้าหมายโครงการ เพราะฉะนั้นการคลี่คลายปัญหาก็ผ่านกิจกรรมสัก 2 – 3 กิจกรรม เราไปลงพื้นที่ เห็นการทำงานของเด็ก สิ่งหนึ่งๆ ทำเราไม่มองถึงความสำเร็จอย่างเดียว แต่สิ่งที่น้องทำ อย่างเช่น การรู้จักผักชนิดหนึ่ง ก็เป็นเรื่องใกล้ตัวที่เราอาจจะมองไม่เห็นคุณค่า วิธีการปรุงอาหาร เด็กสามารถเล่าเรื่องได้หมด แต่เราให้ความสำคัญกับการจดบันทึก เราน่าจะให้ความสำคัญกับการเล่าเรื่องเป็นเรื่องราวดีไหม เป็นการปรับวิธีคิดของกระบวนการทำงาน เป็นการบันทึกข้อมูลแบบเขียนเรียงความดีกว่า กระบวนการแก้ปัญหาคือการสร้างความเข้าใจทั้งในส่วนของเยาวชน พี่เลี้ยง อย่างที่บอกว่าพี่เลี้ยงมักทำเอง หลายๆ โครงการก็เป็นเช่นนั้น เนื่องจากเป็นความเคยชินของพี่เลี้ยงเอง เด็กก็จะเป็นแค่ตัวประกอบในการดำเนินกิจกรรม แต่เรื่องของฐานคิดเป็นเรื่องผู้ใหญ่ที่ไปครอบงำ เพราะฉะนั้นการแก้ไขปัญหาคือการจัดเวทีทำความเข้าใจบทบาทของพี่เลี้ยงในพื้นที่ว่าอยู่ในระดับไหน ในปี 2 เรื่องของพี่เลี้ยงต้องสร้างความเข้าใจ ถือว่าเป็นตัวชี้วัดหนึ่งของโครงการนี้

คุณนุรอมินี สาและ

ในการติดตามโครงการเด็ก เราต้องมีสองธง ธงแรกคือเขาอยากทำอะไร ธงที่สองคือ ทักษะชีวิตของพลเมือง และในการติดตามเราไม่ยึดติดกับเป้าหมายโครงการ เนื่องจากจะมีน้องทำไม่เป็นตามเป้าหมายตัวอย่างกรณีน้องๆ ที่สนใจเรื่องคลองสำโรง ตั้งเป้าว่า จะทำให้คนในชุมชนหันมาสนใจคลองสำโรงให้ได้ โดยต้องเข้ามามีส่วนร่วม เห็นความสำคัญ แต่เอาเข้าจริง ๆ แล้วชุมชนต่อต้าน และแตกแยกด้วย เป็นชุมชนปิด หน่วยงานเข้ามาทำงานกันมาก จนขาดความเชื่อมั่น โชคดีที่น้องจะนึกถึงพี่เป็นคนแรก ตั้งแต่เริ่มต้นโครงการ เราสร้างความเชื่อมั่นกับน้องว่า งานน้องก็เหมือนงานพี่ ไม่ใช่ว่าพี่จะทำ แต่น้องเป็นคนทำ ซึ่งพี่ช่วยหนุนเสริมให้กำลังใจ เราจะร่วมทุกข์ร่วมสุขกับน้อง พอเจอปัญหาก็มาคุยกัน ระหว่างที่ไปเจอปัญหาเราเรียนรู้อะไร มีการสะท้อนว่าเขาเข้าใจความเป็นจริงของสังคมมากขึ้น มองเรื่องใกล้ตัวมากขึ้น ชวนคิด เป้าหมายก็ยังเหมือนเดิม ถ้าเราจัดการปัญหาได้ก็จะเป็นหน้าที่พลเมือง ถ้าเรามองที่เป้าหมายโครงการ เราจะไม่เห็นความสวยงามระหว่างทาง การเรียนรู้ของเด็กก็จะมองไม่เห็น เรื่องหัวใจเป็นเรื่องที่เราต้องดูแลกัน ยกตัวอย่างการที่พี่เลี้ยงไม่ทำแทนน้อง เช่น พอน้องมาแล้วว่า เขาอยากทำอะไร พี่ก็จะมองแล้วว่า โครงการนี้ต้องทำอะไรบ้าง แต่เราพยายามแลกเปลี่ยนกับน้อง ต้องนั่ง ต้องฟัง ฟังแล้วไม่ใช่ไปคิดแทนว่า น้องต้องเป็นแบบนี้แบบนั้น แต่เราต้องเชื่อให้คิดว่า น้องอยากทำอะไร เราต้องจับหัวใจโครงการของน้องให้ได้ ไม่ทำให้หัวใจ และฝันของโครงการของน้องต้องเสียไป เราจะสังเกตได้ หากเราไปครอบงำ น้องก็เริ่มมีปฏิกิริยา เขาจะเริ่มถามไม่ได้ ตอบไม่ได้ มันไม่ใช่สิ่งที่เค้าอยากจะทำ

คุณปิยาภรณ์ มัทนะจิตร

จากที่เริ่มต้นแบบนั้นแล้ว พอลงมือทำ ถ้าไม่ได้มาจากความสนใจ ความอยากที่จะทำ พอเขาเจออุปสรรคก็อยากจะถอย ถ้าเป็นสิ่งที่เกิดจากตัวเขาเอง ก็ยังอยากสู้ต่อไป ถ้าเราเติมกำลังใจก็ยังพอไปได้ ทำให้เราเห็นหลายๆ โครงการเจอปัญหาแล้วน้องทิ้ง หลายโครงการยังคงมีอยู่ จึงอยากตั้งคำถามว่า โครงการที่ให้น้องทำ เป็นโครงการของน้องหรือโครงการของพี่

คุณสิทธิลักษณ์ โตทอง

ช่วงที่มีแลกเปลี่ยนไอดีร่วมกับน้อง เราคุยกันบนพื้นฐานศักยภาพของน้องกับไอดีที่น้องอยากทำว่าไปด้วยกันได้ไหม น้องคิดว่าทำครั้งเดียวแล้วจบ พอทำร่วมกับเรามาหนึ่ง หนึ่งสัปดาห์ น้องเริ่มสงสัยว่าเมื่อไหร่จะจบ เริ่มสงสัยกิจกรรมแล้วว่าเมื่อไหร่จะจบ ตอนที่เรามาแลกเปลี่ยนไอดีกันเหมือนเป็นการพัฒนาใจทยอย น้องเริ่มเข้าใจ เราก็เข้าใจโครงการของน้องมากขึ้น แต่ว่าพอเราเริ่มติดกับน้อง มีความสัมพันธ์มากขึ้น ทำให้เราลืมเป็นพี่เลี้ยง ทำให้เราห่างกับพี่เลี้ยงชุมชน ซึ่งน้องบางคนมีปัญหาในทีม แต่อยู่ได้เพราะพี่เลี้ยง เป็นการสร้างกำลังใจทีมเราและทีมน้องด้วย สิ่งที่ได้เรียนรู้จากโครงการนี้คือ การที่เข้าไปหนุนก็เหมือนทำงานวิจัย สิ่งที่น้องอยากรู้ อยากทำอะไรเพื่อสังคมในบริเวณที่น้องอยู่ สุดท้ายจะได้คำตอบ พอเราเริ่มทำความเข้าใจมากขึ้น เราลืมดอกไม้รายทาง เรามองเป้าหมายมากกว่า กิจกรรมต่างๆ ที่ชวนน้องคิด ชวนทำ เป็นการเสริมน้อง เราคิดปลายทาง เราทำกิจกรรมให้ครบ ผลจะออกดอกปลายทาง แต่การที่เราไปทำกิจกรรมกับน้อง ทำให้เรากระตุกคิดมา ช่วงนำเสนอครั้งสุดท้ายที่เราจะได้เจอกัน น้องจึงจะพยายาม ถึงแม้บรรยากาศจะไม่เอื้อให้น้องพูดนัก แต่เราพยายาม

ออกแบบว่า จะทำอะไรที่เมื่อน้องมีอะไรก็อยากบอกกับเรา เราอยากสกัดว่าระยะเวลาที่ทำงานมาน้องได้อะไรบ้าง ดึงออกมาให้ทีมให้รู้ คิดว่าได้ผลออกมาระดับหนึ่งเป็นบทเรียนที่เราได้ทำร่วมกัน

คุณปิยาภรณ์ มั่นทะจิตร

ได้เห็นตัวอย่างจาก 4 โครงการนี้ โดยอยากขยับออกมามนเรื่องที่บอกว่ามูลนิธิฯ เป็นตัวช่วยนั้นช่วยอะไรบ้าง ผลลัพธ์ภาพรวมของ 4 โครงการเป็นอย่างไร ช่วงท้ายจะเชิญกรรมการให้ความเห็นและข้อเสนอแนะในภาพรวมถึงการดำเนินงานในระยะต่อไป

นำเสนอเป้าหมายและการออกแบบการดำเนิน

โครงการพัฒนาองค์กรระดับจังหวัดสร้างพลเมืองเพื่อประเทศไทยที่น่าอยู่ (ต่อ)

คุณกิตติรัตน์ ปลื้มจิตร

มูลนิธิสยามกัมมาจล

เป้าหมายของโครงการมีสองระดับ คือ **หนึ่ง** องค์กรพัฒนาเยาวชนใน 4 จังหวัด จะมีระบบบริหารจัดการที่แข็งแรง มีคนทำงาน มีทีมโค้ชที่เก่งขึ้น มีเครือข่าย ซึ่งหนึ่งปีที่ผ่านมามูลนิธิฯ วางระบบการทำงานอย่างไร เรามีการส่งคนทำงานในองค์กรไปผสมทีมทั้ง 4 จังหวัด โดยที่คนทำงานหลัก 4 คน และมีทีมสื่อสารที่เข้าไปช่วยนำภาพของเด็กมาสื่อสารสังคม มีหน่วยถอดบทเรียนที่ช่วยน้องๆ ตลอดโครงการ ดึงการเรียนรู้ดีๆ ขึ้นมา สิ่งที่มูลนิธิฯ ทำงานจะไม่ใช่เรื่องของเงินเป็นหลัก งบประมาณส่วนใหญ่ได้รับการสนับสนุนมาจาก สสส. ร่วมกับมูลนิธิสำนักงานทรัพย์สินฯ มูลนิธิฯ ทำหน้าที่เป็นคนจัดการกลาง เมื่อเงินโอนมาก็จัดระบบเงินไปยัง 4 จังหวัดเป็นงวดๆ สิ่งที่ยากคือ การนำคนขององค์กรร่วมคิดพัฒนาใน 4 ด้าน คือ งบประมาณ จัดการความรู้ สื่อสารสังคม และพัฒนาศักยภาพ

ในปีที่ 1 ลงน้ำหนักไปที่การพัฒนาศักยภาพ สิ่งที่ยังไม่ได้ทำอย่างเข้มข้น คือ การจัดการความรู้และการสื่อสาร ในช่วง 14 เดือนตั้งแต่ต้นน้ำยันปลายน้ำ ช่วงต้นน้ำ เมื่อคุยกันถึงแนวคิดของงานกับทีมหัวหน้าองค์กรทั้ง 4 จังหวัด ก่อนที่เราจะค้นหาเยาวชน เราจัดเวทีที่กำหนดวิสัยทัศน์ของโครงการ เป็นเวทีที่ตั้งสติก่อนทำ เพื่อที่จะเด็กๆ จะมีธง องค์กรก็มีธง เราใช้เวลาสามวันที่จะมาตกผลึกกัน อะไรคือคุณค่าสำคัญที่จะทำ แลกเปลี่ยนเป้าหมาย 3 ปีที่เราจะทำร่วมกัน จนได้วิสัยทัศน์ที่มาใช้ร่วมกันใน 3 ปี หลังจากนั้นเราลงไปพื้นที่เพื่อกำหนดตัวชี้วัดและผลลัพธ์ นำวิสัยทัศน์ที่เป็นนามธรรมมาแปลงเป็นรูปธรรม วางเป้าหมายรายการที่อยากเห็นใน 5 – 6 มิติที่ชัดเจนขึ้น หลังจากที่เราเริ่มชัดแล้ว สิ่งที่มูลนิธิฯ ทำเมื่อ 4 จังหวัด มีเวิร์คช็อป ก็จะไปผสมทีมกับทีมจังหวัด เข้าไป BAR ว่าเราอยากเห็นอะไร หลังจากนั้น AAR ร่วมกันทันทีในแต่ละครั้ง กิจกรรมเพื่อนเยี่ยมเพื่อนในแต่ละจังหวัด เป็นสิ่งที่ร้องขอจากพี่ๆ ทั้ง 4 จังหวัด ซึ่งเราไปถูกจังหวะพอดี พอไปเห็นงาน เราก็กลับมาปรับปรุงการทำงานทันที

ทั้งนี้ ในปีที่สองจะทำให้ดีขึ้น กิจกรรมเพื่อนเยี่ยมเพื่อนทำหน้าที่เป็นช่างเชื่อมได้มากขึ้น จากการที่ลงไปพื้นที่ เราพบว่า เงื่อนไขสำคัญ คือ เจ้าหน้าที่ทีมโค้ชของแต่ละโครงการที่เป็นน้องใหม่ทั้งในเรื่องของอายุ และการทำงานกับเยาวชน เราจึงเชิญทีมเสมสิกขาลัยที่มีความถนัดในการจัดกระบวนการ

การเรียนรู้ที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ต่อเนื่อง 4 ครั้งตลอดทั้งปี ที่จะให้ทั้ง 4 จังหวัดมาเจอกันมาฝึกฝนทักษะการตั้งคำถาม การจับประเด็น การทำงานเป็นทีม การออกแบบ การเรียนรู้และสรุปบทเรียน และสุดท้ายเพิ่งจัดไปเมื่อเดือนที่ผ่านมา คือ เวทีสุดท้ายการประเมินผลเสริมพลัง มีการเรียกสติ นำวิสัยทัศน์ที่เคยคิดไว้เมื่อตอนต้นน้ำ KPI ตัวชี้วัดต่างๆ กลับมาทบทวนมาเรียกสติกันอีกครั้ง เพื่อที่จะดูจุดแข็งจุดอ่อนในแต่ละปี โดยที่มูลนิธิฯ ไม่ได้ทำงานแค่เปิดพื้นที่ให้มาตกผลึก แต่มาดกเถียงกัน มาปรับปรุงการทำงาน ตั้งคำถามที่ท้าทาย

ส่วนภารกิจด้านที่สอง การถอดบทเรียน ตั้งโจทย์ว่าปีนี้กรอบในการจัดภาพการเรียนรู้ของเด็กจะใช้มิติไหนบ้าง ซึ่งจะมีทีมถอดบทเรียนนั่งคุยกับทีมโค้ช จุดเด่นของแต่ละกลุ่มเป็นอย่างไร เรื่องราวดีๆ เป็นอย่างไร เราควรจะมองมิติไหน เรามีการลงพื้นที่ไปด้วยกัน ซึ่งการถอดบทเรียนนั้นดีมาก เป็นการตั้งคำถามที่ทำให้น้องๆ เยาวชนได้สะท้อนตนเอง ได้คุยกับหลายจังหวัด การที่มีคนนอกไปตั้งคำถามทำให้เกิดการเรียนรู้อีกมุมหนึ่ง นอกเหนือจากทีมโค้ชทำอยู่แล้ว อีกส่วนคือ การสื่อสารสังคมได้นำเรื่องการเรียนรู้ดีๆ ของน้องไปส่งข่าวให้จังหวัดอื่นๆ ได้เรียนรู้ จังหวัดหนึ่งก็มีตัวอย่างดีๆ หลังจากนั้นจะทยอยเผยแพร่วิธีการคิดและการทำงานของเด็กให้คนทั่วไปได้รู้ รวมถึงการดึงการเรียนรู้ของโค้ชวิธีการทำงานของโค้ชมาสื่อสารต่อ ซึ่งจะเป็นโจทย์ต่อไป ตอนนี้ใช้ในส่วนของออนไลน์ผ่านเว็บไซต์มูลนิธิฯ ซึ่งตอนนี้เรามีพื้นที่ทำงานอยู่ 4 องค์กรทั้งหมด 8 จังหวัด มีพลเมืองเยาวชนในแต่ละจังหวัดรวม 280 คน แบ่งเป็นน่าน 80 คน ศรีสะเกษ 50 คน สงขลาและนครศรีธรรมราช 50 คน และสี่จังหวัดภาคตะวันตก 90 คน มีจำนวน 56 โครงการ และขับเคลื่อนอยู่ใน 51 ชุมชน ประเด็นที่เยาวชนทำส่วนใหญ่เป็นการจัดการทรัพยากรดินน้ำป่า 27 เปอร์เซนต์ รองลงมาเป็นการลงไปขับเคลื่อนสร้างการเปลี่ยนแปลงของชุมชนในเรื่องของพื้นที่ สุขภาพ 13 เปอร์เซนต์ และวัฒนธรรม 24 เปอร์เซนต์ การพึ่งพาตนเอง ความมั่นคงทางอาหาร 15 เปอร์เซนต์ อาชีพ 5 เปอร์เซนต์ การศึกษา 5 เปอร์เซนต์

ผลการดำเนินงานในภาพรวมใน 3 ด้านที่เราได้คะแนนเกิน 7 คะแนน คือ การสร้างเยาวชนของจังหวัด ระบบการบริหารจัดการที่ชัดเจนพร้อมที่พัฒนาปรับปรุงได้ดีขึ้น มีองค์ความรู้ทั้ง 4 จังหวัด มีหลักสูตรที่พร้อมทดลองทำต่อไปได้ชัดเจน ส่วนตัวชี้วัดที่ยังทำได้ไม่ดี เรื่องแรกเป็นกลไกการเชื่อมร้อยภาคีเครือข่ายพัฒนาเยาวชน พี่เลี้ยงเยาวชนในพื้นที่ที่เป็นเจ้าหน้าที่สุขภาพ ครูหรือผู้ใหญ่ในชุมชน การที่เขาจะเปลี่ยนบทบาทเป็นหนุน เครือข่ายเยาวชนที่ยังเห็นภาพไม่ชัด ทุกโครงการเราใช้การประเมินแบบเสริมพลังที่เราได้ประเมินกันทุกปี โครงการนี้เป็นปีแรกเพิ่งผ่านการประเมินตนเองในครั้งแรก

สรุปผลการประเมินที่เป็นโจทย์ร่วมกันของทั้ง 4 จังหวัด เรื่องแรก เยาวชน แม้ว่าเราสามารถสร้างสำนักให้เยาวชนได้จำนวนมาก แต่สิ่งที่เห็นตรงกันคือ ทักษะการสื่อสาร การจดบันทึก การทำสื่อที่เล่าคุณค่าการทำงานได้ ระบบบริหารจัดการ ระบบการติดตามประเมินผลการเรียนรู้ที่คล้ายแบบฟอร์มที่ติดตามน้องๆ ได้ และระบบฐานข้อมูลที่สามารถใช้ได้ในระยะยาว

คณะกรรมการกำกับทิศทางโครงการฯ ร่วมแลกเปลี่ยนและให้ข้อเสนอแนะ

คุณหงนาค สนธิสุวรรณ

หญิง เยาวชนเป็นตัวนำเรา ไม่ใช่เราไปนำ ซึ่งเป็นสิ่งที่ทำถูกแล้ว บทบาทการเป็นพี่เลี้ยงที่ลดจากเป็นโค้ช ลงมาเป็นเพื่อนซึ่งเยาวชนได้ จะทำให้เด็กแสดงออกมากขึ้น ควรมุ่งเน้นการวิเคราะห์ การปรับปรุงปัญหาว่าปรับปรุงโดยใคร ทำอย่างไร เป้าหมายที่ปรับปรุงมีระยะเวลาหรือไม่ ถ้าจะอัปเดตคะแนนขึ้นไปมีขั้นตอนอย่างไร ถ้าเราหาพี่เลี้ยงมืออาชีพไม่ได้ มีการมองใครไว้หรือไม่ เราควรที่จะต้องเปิดใจหรือหาองค์กรที่มีพี่เลี้ยงมืออาชีพ จะมีใครมาเพิ่มเติมศักยภาพให้พี่เลี้ยงเป็นที่ยอมรับ มีผลงานเป็นที่ยอมรับเพื่อเปิดหาวิทยากรใหม่ๆ ที่มาเพิ่มประสบการณ์ทำงาน **สอง** เมื่อเรามีการเชื่อมศักยภาพของเยาวชน ควรจะหาโค้ชผู้ช่วยที่เป็นแกนนำเยาวชนเก่งๆ เด็กสอนเด็ก มีแนวความคิดใหม่ ช่วยกันหาเพราะท้องถิ่นแต่ละท้องถิ่นทุนทางสังคมไม่เหมือนกัน เชื่อว่าในแต่ละท้องถิ่นมีโค้ชมืออาชีพและมีประสบการณ์ รวมทั้งโค้ชผู้ช่วยไปหาเยาวชนที่เก่งงาน และหาว่าเครือข่ายที่มาช่วยร้อยละ เราจะได้อะไร ไม่ใช่เพียงว่าเขามาให้อะไร ต้องมานั่งลิสต์รายการว่า ปัจจัยไหนเป็นปัจจัยแห่งความสำเร็จบ้าง ซึ่งอาจจะมีประมาณ 5-6 รายการ แล้วไปดูว่า ปัจจัยแห่งความสำเร็จต้องการปัจจัยย่อยอะไรบ้าง ปัจจัยอะไรที่ยังไปไม่ถึง ต้องมีการระดมความเห็นผู้ปฏิบัติว่า เครือข่ายที่ไปเชื่อมแล้วเชื่อมไม่ติดเป็นนั้นมีอุปสรรคอะไร

รศ.ดร.วิลาสินี อดุลยานนท์ (สสส.)

เป้าหมายของโครงการนี้ค่อนข้างใหญ่ เพราะจะต้องตั้งองค์กรให้ได้ และทำให้คนเก่งขึ้น มีทั้งเป้าหมายที่เป็นเชิงระบบ และที่เป็นตัวคน ซึ่งทั้ง 4 จังหวัดเป็นตัวสะท้อนเป้าหมาย มีความยากและมีความท้าทาย การพุ่งเป้าให้คนเก่งทำงานพัฒนาด้วยตนเองนั้น เป้าหมายนี้ไม่น่าเป็นห่วง เพราะมีภาคีซึ่งการเชื่อมร้อยต่างๆ นี้อีสส.มีเครื่องมือที่ช่วยเสริมได้ ซึ่งมีภาคีที่ดำเนินการอยู่มาช่วยกันเติมเต็มส่วนการสื่อสารที่สสส. ได้ดำเนินการอยู่กับสื่อรุ่นใหม่ เช่น a day พัฒนาศักยภาพที่จะยกระดับเป็น social enterprise อาจจะได้คุยต่อว่าโครงการเหล่านี้จะเชื่อมต่อกันได้อย่างไร สำหรับประเด็นที่ให้มีการพัฒนาเป็นองค์กร เราต้องช่วยกันพัฒนาต่อ การดำเนินงานใน 4 จังหวัดสามารถดำเนินงานเชื่อมต่อกลไกภาครัฐในจังหวัดได้หรือไม่ เช่น พมจ. ซึ่งสิ่งที่ภาครัฐไม่มี แต่องค์กรชุมชนมีคือ ฐานข้อมูลประสบการณ์การทำงานในจังหวัด การถอดองค์ความรู้ระดับไหนที่พร้อมให้ขยายต่อเพื่อขับเคลื่อนในระดับจังหวัด และต้องดูว่ามีโอกาสร่วมกับกลไกในระดับจังหวัดได้หรือไม่

ศ.นพ.วิจารณ์ พานิช

การพัฒนาองค์กรที่ได้มาฉายภาพนั้น เป็นการพัฒนาองค์กรด้วยตนเอง คือ 4 หน่วยงาน 4 จังหวัด มาเรียนรู้และพัฒนาตนเอง ถ้าเรียนรู้ได้ดีก็มีความต่อเนื่องไปได้ จากที่ฟังแล้วโครงการมีความก้าวหน้าขึ้นชม เป็นการเดินทางที่จะต้องเรียนรู้ไปอีก ข้อดีคือ 4 จังหวัดเป็นเพื่อนกัน สามารถแบ่งปันกันได้ ฟังแล้วมีต้นทุนที่แตกต่างกันที่สามารถทำงานร่วมกันได้ ยกตัวอย่างที่จังหวัดสมุทรสงครามที่มีการแสดงพฤติกรรมของเยาวชน เช่น การแข่งรถ การติดเกม ลองพยายามทำออกมาเป็นตัวเลขวามากน้อยแค่ไหน พอทำไปแล้วมันดีขึ้นหรือเลวลงอย่างไร พอลิสต์ปัญหาแล้วต้องหาวิธีวัดออกมา โดยวัดเป็นระยะๆ เพื่อบอกได้ว่า เราทำอย่างนี้แล้วได้ผล อันนี้จะมีประโยชน์ในแง่เครือข่ายมา

ช่วยกันทำงานในการที่จะทำให้เกิดกำลังใจ วิธีที่จะทำให้ได้ตัวเลข เยาวชนจะเป็นคนทำ จะแม่นยำหรือไม่ ไม่เป็นไร แต่ต้องหาทางให้เขาได้ทำ ให้ได้รู้ว่าจะพูดอะไรต้องมีหลักฐานเชิงประจักษ์จะทำให้การทำงานมีพลังมากขึ้น และทำอะไรให้เกิดการทำงานต่อเนื่องยั่งยืนมากกว่าจะคิดเป็นโครงการ เช่น การทำตัวเลขให้ทำแบบต่อเนื่อง ไม่ใช่เยาวชนกลุ่มเดิมทำ แต่ต้องหารุ่นน้องมาช่วยทำต่อเรื่อยๆ ทำให้เป็นทีมต่างรุ่น จะทำให้มีพลัง **ประการที่สอง** โยงเข้ากับสถาบันการศึกษา อยากเห็นตัวอย่างสถาบันการศึกษามา capture เยาวชนเหล่านี้ สิ่งที่เขาทำนั้นอยู่ในวิชาที่สอนในมหาวิทยาลัยหรือในโรงเรียนจะได้เกรด คือ การเรียนแบบ PBL (Project Based Learning) ทำกิจกรรมได้หลายต่อและเป็น การเรียนรู้ที่โรงเรียน สิ่งที่จะได้มากคือ การดึงครูเข้ามา เราอยากให้ 4 จังหวัดเป็นตัวคูณของ 77 จังหวัด ต้องใช้ยุทธศาสตร์ตัวคูณ จะทำให้เชื่อมโยงและทำให้เด็กเห็นคุณค่าในสิ่งที่เขาทำ ไม่ใช่แค่ตัวโครงการ แต่เป็นแง่วิชาการด้วยที่สามารถเชื่อมโยงได้หมด เป็นการเรียนจากชีวิตจริง **อีกเรื่องหนึ่ง** คือ เรื่องโค้ช โค้ชเด็กไม่ยาก ถ้าหากพี่เลี้ยงแม่นกับวิธีการ ด้วยการ BAR และ AAR แต่ว่าใช้เป็นหรือ ชำนาญหรือไม่ ตนเองอยากทำอะไรต้องชัด แต่ละโครงการมีไม่เหมือนกัน ต้องให้เขาบอกว่าต้องการทำอะไรบ้าง แต่จะเห็นจุดเน้น ไม่มีถูกไม่มีผิด เสร็จแล้วพอไปทำกิจกรรม จะเห็นเป้าหมายว่าคืออะไร จะมีการทบทวน ตรงไหนยังได้น้อยเพราะอะไร จะแก้ไขอย่างไร และต่อไปจะใช้ความรู้ทำต่ออย่างไร ทำให้มุ่งมั่นอยู่กับความฝันของเขา ตรงไหนยังไม่บรรลุเพื่อนก็พอมองเห็น สิ่งสำคัญคือ พี่เลี้ยงอย่าไปบอกว่า อันนี้ต้องทำแบบนี้ แบบโน้น แต่ถ้าเด็กนึกไม่ออก เราจำเป็นต้องแนะนำให้ไปค้นคว้าอ่าน หรือลองไปถามคนอื่นที่รู้ว่าเขาทำอย่างไร ให้แนะนำ แต่อย่าไปบอกทั้งหมด เพราะฉะนั้นควรใช้ BAR และ AAR ให้มีพลัง ซึ่งเท่ากับเป็นการฝึกพี่เลี้ยงด้วย